

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Eva Dlabajová

Hospodářská kriminalita - její příčiny, projevy a prevence

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracovala samostatně a že jsem použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 21. března 2012

.....

Eva Dlabajová

Tímto děkuji JUDr. Zdence Novákové, Ph.D za její podněty, připomínky a rady, které mi jako vedoucí mé bakalářské práce poskytovala při jejím zpracování.

Obsah

Úvod.....	6
1 Úvod do hospodářské kriminality	8
1.1 Hospodářská kriminalita	8
1.2 Ekonomická kriminalita	10
1.3 Finanční kriminalita	11
2 Obecné charakteristické rysy hospodářské kriminality	14
2.1 Společné znaky hospodářských trestných činů	16
3 Trestněprávní pojetí hospodářské kriminality	19
3.1 Hospodářské trestné činy	20
3.2 Skutková podstata trestného činu	21
3.3 Členění hlavy VI. zvláštní části trestního zákona.....	23
4 Kriminologické pojetí.....	25
4.1 Kriminogenní faktory a příčiny hospodářské trestné činnosti.....	26
4.2 Osobnost pachatele	28
5 Hospodářská kriminalita z pohledu kriminalistiky	30
5.1 Nejtypičtější způsoby páchaní hospodářské kriminality.....	30
5.2 Nejtypičtější formy hospodářské kriminality	31
5.2.1 Praní špinavých peněz.....	32
5.2.2 Korupce	34
5.3 Útvar pro odhalování korupce a finanční kriminality.....	36
5.4 Stopy typické pro hospodářskou kriminalitu.....	36
5.5 Charakteristické podněty k vyšetřování	37
6 Prevence a ochrana před hospodářskou kriminalitou.....	40
6.1 Ochrana proti hospodářské kriminalitě v rámci podnikového managementu.....	41
6.2 Preventivní projekty zaměřené na hospodářskou kriminalitu	42
6.2.1 Důležitost aktivních forem výuky	44

Závěr	47
Seznam použitých zkratek.....	49
Seznam grafů	50
Seznam použité literatury a pramenů.....	51

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou hospodářské kriminality. Hospodářská kriminalita obecně představuje velmi nebezpečný jev, se kterým se potýkají všechny ekonomické systémy. Téma hospodářské kriminality se v posledních dvaceti letech objevuje v médiích čím dál častěji a také zájem veřejnosti o tuto problematiku stoupá. Logické je, že tento druh kriminality nepoutá u veřejnosti tak velkou pozornost, jako například násilná trestná činnost, ale i z toho důvodu se problematika hospodářské kriminality může jevit jako velmi závažná. Je nutné zvyšovat povědomí veřejnosti o tomto závažném problému a tímto způsobem proti hospodářské kriminalitě bojovat.

Předkládaná práce je koncipována jako práce teoretická doplněná statistickými údaji a je rozčleněna do šesti kapitol. V první kapitole bude čtenář obeznámen se základními pojmy hospodářské kriminality a především mu budou vysvětleny rozdíly mezi kriminalitou hospodářskou, ekonomickou a finanční, neboť v používání tohoto pojmosloví panují značné nejasnosti. V kapitole druhé se práce zaměřuje na obecné charakteristické rysy hospodářské kriminality, což má přispět k lepšímu pochopení této problematiky a její závažnosti. Následující tři kapitoly nabízí čtenáři téma hospodářské kriminality v odlišných pojetích a to v trestněprávním, kriminalistickém a kriminologickém pojetí. Poslední kapitola této práce se věnuje problematice prevence hospodářské kriminality, možnosti využití aktivních forem výuky a důležitosti preventivních programů zaměřených právě na tuto problematiku.

Mou osobní motivací, proč jsem si jako téma své bakalářské práce vybrala právě hospodářskou kriminalitou, byly především dva hlavní důvody. Prvním důvodem je aktuálnost tohoto problému, kdy čím dál pravidelněji ze sdělovacích prostředků slyšíme o případech spojených s hospodářskou kriminalitou. Nejen že narůstá četnost těchto případů, ale narůstá také závažnost. Důležitým faktem také je, že 1. ledna 2010 je účinný nový trestní zákoník, který také nově upravuje v VI. hlavě zvláštní části hospodářské trestné činy. Většina odborné literatury, která se zabývá hospodářskou kriminalitou tak vycházela z trestního zákona z roku 1961. A druhým důvodem je skutečnost, že po absolvování mého oboru Pedagogika - veřejná správa a následném uplatnění se na trhu práce (např. u policie, soudů, na úřadech, atd.) se s tímto problémem setkávat budu, proto pokládám za důležité se tomuto tématu věnovat a snažit se o něm dovědět co nejvíce.

Cílem této bakalářské práce je tedy poskytnout čtenáři ucelený vhled do základní problematiky hospodářské kriminality. Jednotlivé dílčí cíle jsou takové, že čtenář se po přečtení práce doví, jaké jsou základní pojmy, které se bezprostředně hospodářské

kriminality týkají, jaký je rozdíl mezi kriminalitou hospodářskou, ekonomickou a finanční. Bude umět rozlišit, jaký je rozdíl v pojetí hospodářské kriminality z hlediska trestněprávního, kriminologického a kriminologického. Dokáže určit, které příčiny stojí za vznikem hospodářské kriminality, bude vědět, jaké lze rozeznat způsoby a formy páchaní hospodářské kriminality a v neposlední řadě se seznámí s problematikou prevence v této oblasti a jak důležitou roli hrají preventivní projekty zaměřené na hospodářskou kriminalitu.

Samozřejmě toto téma nelze pojmout komplexně, neboť jde o téma velmi obsáhlé, ale cílem je, aby si čtenář dokázal utvořit ucelenou představu o tom, co to hospodářská kriminalita je, a díky tomu aby pak dokázal i lépe pochopit jednotlivé případy, o kterých se dovídá prostřednictvím sdělovacích prostředků.

1 Úvod do hospodářské kriminality

Laická i odborná veřejnost používá pojem hospodářská kriminalita jako samozřejmost a mnohdy aniž by věděla, co přesně tento pojem zahrnuje. Pokud ale přidáme pojmy jako ekonomická kriminalita nebo finanční kriminalita, panuje velká nejasnost v používání a obsahu těchto pojmů. Základním pojmem je bezpochyby hospodářská kriminalita. Podívejme se ale blíže na vztah hospodářské kriminality, ekonomické kriminality a finanční kriminality.

1.1 Hospodářská kriminalita

Představuje negativní jev posledních dvaceti let, přičemž velkým problémem je neustálé narůstání nových forem této kriminality. Rozsah hospodářské kriminality zásadně ovlivňuje kvalitu života ve společnosti. Významným způsobem zasahuje základní příjmové složky státu a tím zpochybňuje kvalitní a dlouhodobé fungování státního mechanismu. Podle Kuchty¹ hospodářská kriminalita v České republice dosáhla takových rozměrů, že destabilizuje celé hospodářství ale i právní vědomí občanů. Na jedné straně můžeme vidět flexibilitu a značnou aktivitu pachatelů této trestné činnosti, na straně druhé můžeme pozorovat zaskočenost a bezmocnost kontrolních úřadů a orgánů činných v trestním řízení. Po Sametové revoluci docházelo ke značné liberalizaci, objevovala se snaha co nejméně pomocí práva zasahovat do ekonomických procesů. Postupně se ale po zkušenostech začaly objevovat tendence zcela opačné a to řešit trestním postihem veškeré negativní jevy v ekonomické oblasti. Nakonec se podařilo dojít k určitému kompromisu, kdy dochází k relativně malým zásahům trestního práva mezi hospodářskými subjekty, ale pomocí vymezení administrativního rámce pro podnikání a ekonomickou činnost jsou stanovené určité společensky akceptované limity a hranice. Velmi důležitou roli hrají faktory jako dostatečné kontrolní mechanismy, kvalitní státní aparát nebo také podnikatelská morálka.

Pokud se zaměříme na definování pojmu hospodářská kriminalita, setkáváme s velkým množstvím nejrůznějších definic. V literatuře se často objevuje vymezení pojmu ve třech základních rovinách. Jedná se o pojetí trestněprávní, kriminologické a kriminalistické. Za nestandardní a pomocnou rovinu podle Chmelíka² můžeme považovat i statistické pojetí

¹ KUCHTA, Josef, Jaroslav FENYK, Marek FRYŠTÁK a Věra KALVODOVÁ. *Hospodářská trestná činnost: multimediální učební text*. 2., dopl. vyd. Brno: Masarykova universita, 2010, s. 11-12.

² CHMELÍK, Jan, Pavel HÁJEK a Stanislav NEČAS. *Úvod do hospodářské kriminality*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005, s. 17.

hospodářské kriminality. K jednotlivým pojetím se budeme podrobněji věnovat v následujících kapitolách.

Jako obecnou definici hospodářské kriminality použijeme definice podle Chmelíka, který ji definuje jako *„zaviněné (společensky nebezpečné) jednání popsané ve zvláštní části trestního zákona, poškozující nebo ohrožující hospodářský pořádek, systém ekonomických a souvisejících právních vztahů, jejich fungování, práva a oprávněné zájmy subjektů těchto vztahů.“*³

Toto definování je však velmi obecné, proto jej Chmelík⁴ dále konkretizuje. Jde tedy o ta protiprávní jednání, která:

- *„bez ohledu na postavení pachatele naplňují skutkovou podstatu některých trestných činů vyjmenovaných v šesté hlavě zvláštní části trestního zákona*
- *naplňují skutkovou podstatu jiného trestného činu, pokud při jeho páchání jsou pachatel nebo poškozený v postavení subjektů vykonávajících podnikatelskou činnost a trestná činnost souvisí s jejich podnikáním*
- *naplňují skutkovou podstatu jiného trestného činu, pokud k němu došlo ve vztazích založených obchodním nebo pracovním právem k tíži zaměstnavatele, nebo na základě jiného právního vztahu souvisejícího s hospodářstvím, ekonomikou nebo financemi*
- *naplňují skutkovou podstatu trestných činů veřejných činitelů a trestných činů souvisejících s úplatkářstvím, pokud je spáchal představitel veřejné správy při výkonu své pravomoci v souvislosti s plněním hospodářských úkolů v obecném zájmu nebo takové jednání proti tomuto představiteli směřovalo*
- *slouží k legalizaci trestné činnosti, nebo*
- *jsou zařazena do hospodářské kriminality v mezinárodních dokumentech (Corpus juris).“*

³ CHMELÍK, Jan, Pavel HÁJEK a Stanislav NEČAS. *Úvod do hospodářské kriminality*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005, s. 17.

⁴ Tamtéž str. 17.

1.2 Ekonomická kriminalita

V pojetí obsahu vztahu hospodářské kriminality a ekonomické kriminality panuje značná nejasnost. Například Baloun⁵ řadí hospodářskou kriminalitu spolu s finanční kriminalitou jako součást nadřazené ekonomické kriminality. Ekonomická kriminalita je tak podle jeho pojetí členěna na kriminalitu hospodářskou a finanční. Tento názor je ovšem ojedinělý. Většina autorů se ale přiklání k možnosti, kdy jsou oba tyto pojmy, tedy hospodářská a ekonomická kriminalita, považovány za synonyma a často bývají navzájem zaměňovány.

Podle doporučení Rady Evropy⁶ je ekonomický zločin definován následujícími delikty: nekalá soutěž, celní trestní činy, falešné firmy trestné činy spojené s účetnictvím, počítačové trestné činy, kartelové trestné činy, podvádění spotřebitelů, podvodné získávání dotací, burzovní a bankovní trestné činy, trestné činy proti životnímu prostředí, trestné činy vztahující se k regulaci peněz a oběživa aj.

Chmelík navíc vymezuje v rámci ekonomiky dva základní typy kriminality. Jde o trestné činy, které nemají přímý dopad na ekonomiku (jde obecně o majetkovou kriminalitu), a o trestné činy s přímým dopadem na ekonomiku.

Definováním pojmu ekonomická kriminalita se např. zabývali autoři studie Výzkum ekonomické kriminality, kteří ji definovali jako „*protiprávní ekonomické jednání, kterým byl dosažen finanční nebo jiný prospěch na úkor konkrétního ekonomického subjektu (stát, obchodní společnost, fyzická osoba apod.), které naplňuje zákonné znaky skutkových podstat konkrétních trestních činů.*“⁷

Podle Chmelíka je ale třeba dodat, že „*ekonomické jednání je jednání, které je realizováno v ekonomickém prostředí za využití ekonomických nástrojů a jeho realizátory jsou fyzické osoby znalé tohoto prostředí a znalé způsobů využívání těchto nástrojů*“⁸

Další znak, který je uváděn v definici ekonomické kriminality „*...protiprávní jednání, kterým byl dosažen finanční nebo jiný prospěch...*“⁹, můžeme považovat za znak, který ačkoliv je označován jako typický znak ekonomické kriminality, je ve své podstatě

⁵Organizovaný zločin a jeho možné projevy ve finančním sektoru ekonomiky: dílčí závěrečná studie úkolu "Výzkum organizovaného zločinu v České republice II". Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1999, s. 9.

⁶ <http://www.coe.int>

⁷ <http://www.ok.cz>

⁸ CHMELÍK, Jan, Pavel HÁJEK a Stanislav NEČAS. *Úvod do hospodářské kriminality*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005, s. 23.

⁹ Tamtéž str. 17.

obsahovým pojmem hospodářské kriminality. Podle Chmelíka¹⁰ a také většiny autorů lze konstatovat, že při snahách o definování ekonomické kriminality jako kriminality samostatné nebo alespoň jako specifické součásti kriminality hospodářské, jsou používána stejná či podobná vymezení jako u kriminality hospodářské a z tohoto důvodu lze hovořit o hospodářské kriminalitě a ekonomické kriminalitě jako o synonymech a vyjádření jednoho stejného protiprávního jevu. Rozdílem může být samotné používání pojmu, kdy v České republice je častěji používán pojem hospodářská kriminalita a ve světě je typičtější pojem ekonomická kriminalita.

1.3 Finanční kriminalita

Mimo pojmy hospodářská kriminalita a kriminalita ekonomická se dále můžeme setkat s pojmem velmi blízkým a podobným. Jde o kriminalitu finanční. Opět vyvstává otázka, v jakém vztahu tento pojem je ke kriminalitě hospodářské. Finanční kriminality lze považovat za pojem více specifický, než tomu bylo u kriminality ekonomické.

Základem pro vymezení finanční kriminality by se měl stát předmět finančního práva jakožto samostatného právního odvětví v systému práva České republiky. Finanční právo upravuje především právní vztahy, kde je jedním ze subjektů stát, který finančními prostředky disponuje a hospodaří s nimi. Předmětem úpravy finančního práva je tedy rozpočet státu a státní fondy, daně, poplatky, cla a další povinné platby a dávky, úvěry, měna a oběh peněžních prostředků, devizové hospodářství a finanční trh.¹¹

Kazuisticky lze finanční kriminalitu podle Chmelíka¹² vymezit jako kriminální jednání ve sféře:

- v bankovních a finančních institucích,
- na kapitálovém trhu, formou krácení příjmů sociálního a zdravotního pojištění,
- krácení příjmů státu na daních a jiných povinných platbách
- a padělání peněz, šeků a jiných platebních instrumentů.

V nejobecnější rovině lze finanční kriminalitu vymezit jako „*kriminalitu, která napadá finanční soustavu, resp. instituce, které tuto soustavu tvoří.*“¹³ Tyto finanční instituce jsou

¹⁰ CHMELÍK, Jan, Pavel HÁJEK a Stanislav NEČAS. *Úvod do hospodářské kriminality*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005, s. 23.

¹¹ Tamtéž str. 26.

¹² Tamtéž str. 25.

¹³ ŠÁMAL, Pavel, F. PÚRY, A. SOTOLÁŘ, I. ŠTENGLOVÁ. *Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 174.

zastoupeny institucemi, které se zabývají finančními operacemi, dále peněžními a úvěrovými obchody.

Doc. Šámal definuje finanční kriminalitu jako „*trestnou činnost směřující proti fungování bankovního systému, kapitálového trhu a finančních institucí, zejména bank, burzy, investičních společností a investičních fondů, penzijních fondů, pojišťoven a dalších finančních institucí, jež mají v rámci tržního hospodářství mimořádně významnou roli, neboť do značné míry určují dynamiku hospodářského vývoje.*“¹⁴

Hlavní charakteristikou, která odlišuje finanční kriminalitu od kriminality hospodářské, je to, že finanční kriminalita se dotýká specifické oblasti hospodářství, oběživa, ale i cenných papírů jako věcí, které jsou snadno zcizitelné a vzápětí je lze snadno uplatnit opět na trhu. Dalším znakem je ta skutečnost, že operuje převážně s cizími prostředky. Specifické vlastnosti mají i pachatelé a oběti finanční kriminality. Pachatelé přímo disponují s majetkem, který je předmětem jejich trestné činnosti, mají nad ním faktickou moc (i když jen svěřenou). Naopak pro oběti, které pocházejí ze všech sociálních vrstev, což je způsobeno tím, že každá osoba určitý díl svých finančních prostředků svěřuje různým finančním institucím, jsou následky této trestné činnosti fatální. Tyto znaky obecně hospodářská kriminalita nenesou.

S hospodářskou kriminalitou má ale finanční kriminalita mnoho znaků společných. Jde například o vysokou latenci, variabilnost a dynamičnost, pachatelé se velmi rychle přizpůsobují situaci a právnímu rámci, často jde o velmi vysoce kvalifikované pachatele, kteří spolupracují s týmy odborníků, které platí, a tito odborníci často předem neví, k čemu jsou jejich služby najímány. Dalším velmi význačným společným znakem hospodářské a finanční kriminality je mezinárodní propojení. Zisk, který byl dosažen trestnou činností, je zpravidla odeslán do zahraničních peněžních ústavů, aby byla zajištěna anonymita pachatelů. Typická je také propojenost na mezinárodní organizovaný zločin.

Vztah hospodářské kriminality a kriminality finanční jde velmi těžko specifikovat. Podle některých odborníků finanční kriminalita představuje značně specifický druh kriminality a představuje tak samostatný druh trestné činnosti (tento názor zastává například doc. Šámal). Většina autorů se ale shoduje na názoru, že finanční kriminalita patří a je součástí hospodářské kriminality. Nutno ale přihlídnout k faktu, že má své specifické znaky, zejména

¹⁴ ŠÁMAL, Pavel, F. PÚRY, A. SOTOLÁŘ, I. ŠTENGLOVÁ. *Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 174.

co se týká oblasti jejího působení. Také zahraniční zdroje finanční kriminalitu častěji uvádějí jako součást kriminality hospodářské.¹⁵

¹⁵ CHMELÍK, Jan, Pavel HÁJEK a Stanislav NEČAS. *Úvod do hospodářské kriminality*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005, s. 25-27.

2 Obecné charakteristické rysy hospodářské kriminality

Abychom lépe pochopili problematiku a závažnost hospodářské kriminality, je nutné se blíže zaměřit a seznámit se s obecnou charakteristikou tohoto typu protiprávního jednání.

V první řadě je nutné zmínit latenci hospodářské kriminality. Bezesporu se jedná o jeden z jejich nejvýznačnějších rysů. Znamená to, že jde o kriminalitu skrytou, kterou je nutné aktivně vyhledávat. Odhalování této trestné činnosti je z velké části závislé především na činnosti kontrolních orgánů a aktivitě policejních orgánů, v řadě případů ale i na oznámení občanů. S vysokou latencí hospodářské kriminality úzce souvisí další dva jevy. Jedná se o anonymitu a dále o obtížnost při odhalování a dokazování. Při páchání hospodářské kriminality velmi často dochází k distanci mezi pachatelem a obětí, protože nejsou přímo zasaženy zájmy konkrétních osob, ale zájmy celé společnosti jako celku. Problematika obtížnosti odhalování a dokazování plyne ze způsobů páchání této trestné činnosti a z povah stop. Souvisí především se složitými vztahy v hospodářské sféře, která je upravována velkým množstvím právních norem z různých odvětví (obchodní právo, občanské právo, správní právo, atd.) Dalším významným rysem hospodářské kriminality je její vysoká škodlivost. Nejedná se pouze o škodlivost ve finanční a hospodářské oblasti, ale je nutné nepřehlížet také škodlivost v oblasti sociální. Hospodářská kriminalita snižuje důvěru lidí jednak v samotný systém hospodářství, ale také důvěru v zákonnost a spravedlnost.¹⁶

Pojem škoda se u hospodářské trestné činnosti vyskytuje velmi často. Škoda v tomto typu trestné činnosti bývá s porovnáním s obecnou kriminalitou velmi vysoká. Zjišťování a posuzování škody napáchané při hospodářské trestné činnosti velmi často vyžaduje znalecké posudky a odborná vyjádření. Podle § 138 odst. 1 Trestního zákoníku¹⁷ (dále jen TrZ) se škodou nikoliv nepatrnou rozumí škoda do částky nejméně 5000 Kč, škodou nikoliv malou škoda dosahující částky nejméně 25000 Kč, větší škodou se rozumí škoda dosahující částky nejméně 50000 Kč, značnou škodou škoda dosahující částky nejméně 500000 Kč a škodou velkého rozsahu škoda nejméně 5000000 Kč. S termínem škoda je často spojován také pojem nehospodárnost. Tento termín je používán především kontrolními úřady a je zaměňován právě

¹⁶ RUŽIČ, Dušan. *Vývoj hospodářské kriminality v letech 2003-2008 a její legislativní úprava v České republice včetně porovnání s právní úpravou ve Slovenské republice: (monografie)*. 1. vyd. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2009, s. 14-15.

¹⁷ <http://trestnizakonik.cz>

za pojem škoda. Chmelík¹⁸ upozorňuje, že nehospodárnost je pojmem neurčitým a nekonkrétním, který pro trestní řízení sám o sobě význam nemá.

Autor dále uvádí, že je také závažným jevem existence různých druhů zákonem stanovených nebo uznávaných mlčenlivostí. Nejčastěji se s ní můžeme setkat v podobě bankovního tajemství nebo u daňového řízení, dále se jedná třeba o zákonnou mlčenlivost notářů či daňových poradců. Se zákonnou mlčenlivostí je nutné vždy počítat a připravit se na ni.

Další charakteristikou, se kterou se můžeme setkat u hospodářské kriminality, je mezinárodní prvek. Podle Chmelíka se jedná *„bud' o zahraniční osoby podnikající na našem území přímo nebo zakládající firmy podle českého obchodního práva nebo podílející se různými formami v obchodních společnostech. V souvislosti s tím se hovoří o pronikání zahraničních mafií a nepoctivě nabytého kapitálu do našeho ekonomického prostředí a o jejich finančních operacích.“*¹⁹

Hospodářská kriminalita je mimo jiné typická i svou provázaností s kriminalitou obecnou, organizovaným zločinem a zneužíváním informačních technologií. Zneužívání informačních technologií je typické např. pro měnové zločiny, jako je padělání podpisů a razítek či padělání peněz. Obecná i hospodářská kriminalita se vyskytují v organizovaných formách a jsou součástí organizovaného zločinu. U některých zvláště závažných případů, které vykazují vysoký stupeň společenské škodlivosti, je vhodnější hovořit o závažné organizované kriminalitě s ekonomickými prvky. Novým trendem v páchání hospodářských trestných činů je tzv. „to engage and to discharge“ (tzn. najmout a propustit). Tento trend k nám přichází z USA a v České republice je známý pod termínem najímání si tzv. „bílých koní“. Tento způsob páchání trestné činnosti spočívá v tom, že si pachatelé najmou osobu k vykonání určitého dílčího úkonu. Tato osoba často vůbec netuší, že se stává spolupachatelem, neví, k čemu a komu přesně její činnost slouží. Z toho také vyplývá komplikovanost při objasňování případů této trestné činnosti.²⁰ Pokud mluvíme o charakteristických rysech hospodářské kriminality, je nutné zmínit také charakteristiku subjektů, které jsou prověřované či vyšetřované pro hospodářskou trestnou činnost. V pozici pachatele či poškozeného ve většině případů stojí obchodní společnosti. Velkou změnou v této oblasti bylo přijetí zákona 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim ze dne 27.

¹⁸ CHMELÍK, Jan, Pavel HÁJEK a Stanislav NEČAS. *Úvod do hospodářské kriminality*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005, s. 29.

¹⁹ Tamtéž str. 29

²⁰ Tamtéž str. 29-30.

října 2011. Zákon nabyl účinnosti dne 1. ledna 2012. Před přijetím tohoto zákona bylo velkým problémem určení trestní odpovědnosti konkrétní fyzické osoby (dále jen FO) zejména v případech, kdy předmětem zájmu orgánů činných v trestním řízení bylo rozhodnutí kolektivního orgánu v obchodní společnosti (např. valná hromada nebo dozorčí rada). Pokud jde o samotnou charakteristiku pachatele hospodářské trestné činnosti²¹, je typické, že jde většinou o bezúhonnou osobu, která nemá ve většině případů žádné nebo jen nepatrné zkušenosti s orgány činnými v trestním řízení. Odtud označení „kriminalita bílých límečků“. Často tito lidé mají vynikající znalosti z dotčeného oboru a své kroky předem konzultují s odborníky a s právníky. Při obhajobě se právě často odvolávají právě na rady právníků, na svou nezkušenost a neznalost právních norem či na podnikatelské riziko.²²

Chmelík²³ pachatele trestné činnosti rozděluje podle jejich vztahu k hospodářským subjektům. Jedná se o:

- zaměstnance
- osoby, které stojí mimo hospodářský subjekt, proti kterému je páchána trestná činnost (patří sem například konkurence, smluvní partneři)
- a quasimajitelé, majitelé nebo spolumajitelé podniků, dále akcionáři hospodářských subjektů, proti kterým ale zároveň i v jejich prospěch je páchána trestná činnost. (mluvíme o osobách, kteří tuto trestnou činnost páchají za účelem vlastního zvýšení zisků, patří sem i ten typ pachatelů, kteří tzv. tunelují společnost, na které mají sami majetkovou účast).

2.1 Společné znaky hospodářských trestných činů

Bez ohledu na skutečnost, že každý trestný čin má svou skutkovou podstatu, která jednotlivé trestné činy od sebe odlišuje, nabízí se možnost vymezit obecné znaky a společná specifika těchto trestných činů. Podle Kuchty²⁴ k těmto společným rysům, kterými se vyznačují buď všechny, nebo alespoň většina hospodářských trestných činů, patří především tyto:

²¹ více viz kapitola Osobnost pachatele

²² KUČHTA, Josef, Jaroslav FENYK, Marek FRYŠTÁK a Věra KALVODOVÁ. *Hospodářská trestná činnost: multimediální učební text. 2., dopl. vyd.* Brno: Masarykova universita, 2010, s. 14.

²³ CHMELÍK, Jan, Pavel HÁJEK a Stanislav NEČAS. *Úvod do hospodářské kriminality*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005, s. 28-29.

²⁴ KUČHTA, Josef, Jaroslav FENYK, Marek FRYŠTÁK a Věra KALVODOVÁ. *Hospodářská trestná činnost: multimediální učební text. 2., dopl. vyd.* Brno: Masarykova universita, 2010, s. 15-20.

1. Všechny skutkové podstaty hospodářských trestných činů jsou konstruovány obdobným způsobem. Na jedné straně je nutné, aby byly skutkové podstaty vymezeny co nejpřesněji a nejkonkrétněji, podrobným a úplným výčtem, a to z důvodu souvislosti s mnoha jinými mimotrestními normami. Na straně druhé ovšem vzhledem ke stále se měnícím a novým formám podnikání a tím i novým formám kriminality, by tyto snahy o co nejpřesnější právní úpravu a novelizace vedly k ještě větší nepřehlednosti. Z toho důvodu jsou mnohé skutkové podstaty těchto trestných činů vyjádřeny více obecným způsobem. Nový TrZ přinesl pouze částečné zpřesnění.
2. Většina skutkových podstat hospodářských trestných činů úzce souvisí s řadou mimotrestních právních norem (jde o tzv. blanketní normy). Řada skutkových podstat na tyto blanketní normy odkazuje a vznik trestní odpovědnosti je podmíněn právě porušením těchto mimoprávních norem. Proto je velmi nutná znalost právních úprav dalších právních odvětví. Především jde o právo finanční, obchodní, občanské a správní. Časté změny těchto mimotrestních norem vedou ke složité orientaci v právním systému jak pro hospodářské subjekty, tak i pro orgány činné v trestním řízení.
3. Skutkové podstaty těchto trestných činů velmi často podmiňují trestnost neoprávněností pachatelova jednání. Zdůraznění toho to znaku vychází ze skutečnosti, že jednání, které je jinak trestné, může být za určitých podmínek stanovených mimotrestní úpravou jednáním legálním, nezávadným nebo dokonce užitečným.
4. Trestní odpovědnost je možné odvodit také v případě, pokud trestnímu stíhání nepředcházelo jiné mimotrestní stíhání, ve které by došlo ke zjištění porušení předpisů z jiného oblasti práva. S tím souvisí i nepodmíněnost trestní sankce podle předchozího uplatnění trestního postihu podle jiných právních oblastí.
5. Velkou část hospodářských trestných činů vystihuje také společný rys, že jde o trestné činy ohrožovací. K dokonání trestného činu není vyžadováno způsobení konkrétní škody, postačí pouze ohrožení objektu. Pokud ale dojde ke způsobení škody, jde o okolnost, která podmiňuje výši trestu. Platí přímá úměra, čím vyšší způsobená škoda, tím vyšší trestní sazba. Velmi často se také jedná o trestné činy předčasně dokonané. Jde o trestné činy, které jsou právně dokonány dříve, než je dosaženo smyslu a účelu takového jednání.
6. Další společnou charakteristikou jsou majetkové poměry právnických osob (dále jen PO), především tedy obchodních společností. Tyto PO mají svůj vlastní majetek, který je odlišný od majetku svých společníků. Společníci obchodních společností nejsou

podílovými spoluvlastníky majetku dotyčné PO. Jejich postavení k tomuto majetku je ale upraveno souborem práv a povinností. Z toho vyplývá, že jednotliví společníci nemohou být poškozenými osobami, pokud dojde ke spáchání trestného činu zaměřeného na majetek společnosti, ale na druhou stranu sami mohou být na pozici pachatele vůči majetku společnosti, protože tento majetek je pro ně majetkem cizím.

7. U všech hospodářských trestních činů platí, že se jedná o úmyslné trestné činy a to až na malé výjimky. Nový TrZ zavádí i nové skutkové podstaty trestních činů z nedbalosti (např. §215 podílnictví z nedbalosti).
8. Platí zásada „neznalost zákona neomlouvá“ a to i v případě mimotrestních norem. Vzhledem k velkému počtu mimotrestních norem, které se týkají hospodářské a ekonomické činnosti, a vzhledem k jejich neustálým změnám, se tato zásada ukázala jako velmi přísná. Proto nová úprava TrZ podle německého vzoru počítá s omluvitelností takového právního omylu, kde se subjekt nemohl vyhnout neznalosti těchto norem nebo kde to na něm nebylo možno spravedlivě požadovat (§ 19 TrZ).²⁵
9. V rámci hospodářských trestných činů je nutné zdůrazňovat pomocnou úlohu trestní represe²⁶. Trestní postih nesmí zastupovat nedostatečné využívání prostředků jiných právních odvětví. V praxi se často stává, že podnikatelé využívají skutečnosti, že nemusí platit vysoký soudní poplatek jako např. u občanskoprávních sporů, využívají také skutečnosti, že v případě trestního řízení nenesou důkazní břemeno, v některých případech se také stává trestní oznámení prostředkem konkurenčního boje.
10. Dalším rysem těchto trestných činů je fakt, že trestný čin je možné spáchat buď jednoduchým jednáním, nebo je nutné učinit velké množství jednotlivých dílčích operací a kroků, které na sebe navazují. Proto se někdy jednotlivé operace mohou jevit jako legální, i když v konečném důsledku byly součástí trestného činu. Také platí, že nelze považovat samotný vznik škody za trestný čin, pokud nedojde k objasnění, jak k této škodě došlo a jaké právní normy byly při tom porušeny.

²⁵ <http://trestnizakonik.cz>

²⁶ jde o tzv. možnost poslední volby, v případě kdy dojde k selhání opatření jiných právních odvětví

3 Trestněprávní pojetí hospodářské kriminality

Dne 8. 1. 2009 došlo ke schválení nového TrZ, který nabyl účinnosti dne 1. 1. 2010. Nový TrZ byl publikován ve Sbírce zákonů České republiky pod č. 40/2009 a současně byl zrušen dřívější československý trestní zákon č. 140/ 1961 Sb.

Trestné činy hospodářské jsou obsaženy v hlavě VI. zvláštní části TrZ. Tyto trestné činy jsou velmi významnou částí TrZ každé demokratické země, která je založena na tržní ekonomice, protože je nutné zajistit trestněprávní ochranu ekonomiky před trestnou činností. Tím dochází k ochraně celého hospodářského mechanismu a ekonomických vztahů v něm. Podle Šámala²⁷ je hospodářská kriminalita i v zemích s vyspělou tržní ekonomikou považována za velmi závažnou společenskou i trestně-politickou problematiku. V tomto směru je důležitá probíhající globalizace a internacionalizace ekonomiky, což vyžaduje mezinárodní spolupráci v boji proti nadnárodnímu organizovanému zločinu.

Z celé škály trestněprávních definic hospodářské kriminality zmíníme definici podle O. Novotného. Jde o kriminalitu zaměřenou proti hospodářskému řádu a jeho fungování, při kterém dochází i ke zneužívání hospodářských nástrojů nebo jde o veškerou kriminalitu pachatelů činných v hospodářském životě společnosti v členění trestné činy proti státním financím (např. daňové trestné činy nebo padělání peněz), proti národnímu hospodářství (např. neoprávněné podnikání), proti podniku ve významu largo sensu (např. nekalá soutěž) a proti veřejnosti (např. poškozování věřitele) a do třetice definuje hospodářskou kriminalitu jako veškerou kriminalitu, která se vyskytuje v oblasti ekonomiky, kam spadají nejen hospodářské trestné činy podle hlavy VI. zvláštní části TrZ ale i trestné činy majetkové obsažené v hlavě V. zvláštní části TrZ, které jsou realizovány v rámci ekonomiky a ne jen proti jednotlivci.²⁸

Obecně se o hospodářské kriminalitě hovoří jako o trestné činnosti, která je motivována dosažením vyšších zisků, které jsou zpravidla neoprávněné či protizákonné a útočí na ekonomické zájmy individuální, kolektivní či na celý hospodářský systém.

Šámal²⁹ také poukazuje v souvislosti s hospodářskou kriminalitou na její vysokou latenci, sofistikovanost a obtížnost při prokazování. Tyto znaky jsou dány především inteligencí

²⁷ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, s. 2105.

²⁸ CHMELÍK, Jan, Pavel HÁJEK a Stanislav NEČAS. *Úvod do hospodářské kriminality*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005, s. 10-11.

²⁹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, s. 2105

a vzděláním pachatelů a jejich vysokém postavením ve společnosti. Škoda způsobená touto trestnou činností bývá značně vyšší než u jiné trestné činnosti a tím je dána její závažnost.

Při tvorbě nové koncepce hlavy VI. zvláštní části TrZ se mimo jiné vycházelo z doporučení, která byla přednesena na 13. kongresu Mezinárodní společnosti pro trestní právo v Káhiře. Šlo o tyto závěry³⁰:

- intervence státu do ekonomiky je opodstatněna jen tam, kde selže její autoregulace
- je nutné korigovat disfunkčnost ekonomického systému působením trestních sankcí při dodržení zásad spravedlnosti, humanity a přiměřenosti
- je nezbytné omezit se na sankcionování excesů

Systematické členění hospodářských trestných činů v hlavě VI. zvláštní části TrZ vyplývá z jejich povahy, tzn. lze je páchat převážně nebo výlučně v oblasti ekonomiky.

3.1 Hospodářské trestné činy

K definování hospodářských trestných činů použijeme definici podle doc. Šámala. Podle něho hospodářské trestné činy představují „*skupinu trestných činů, která chrání různé vztahy a zájmy související s hospodářskou činností subjektů působících v tržní ekonomice*“³¹

Jde o ochranu zájmů na dodržování závazných pravidel stanovených pro ekonomickou činnost.

V rámci hospodářských trestných činů je ale nutné uplatňovat zásadu subsidiarity trestní represe, tzn. zásahy státu pomocí trestněprávních prostředků se omezují v podstatě na³²:

- a) ochranu měny a platebních prostředků
- b) postih pro nesplnění finančních povinností vůči státu
- c) postih pro nedodržení důležitých předpisů vymezujících rámec podnikání a závazná pravidla podnikání
- d) postih různých zvláštních jednání podvodného charakteru
- e) ochranu proti zneužití informací a účetní evidence
- f) ochranu práv k nehmotným statkům

Trestní prostředky je nutné uplatňovat jen v těch případech, kdy selže ekonomická autoregulace vyplývající z jiných právních odvětví. Především z práva obchodního, občanského a správního. Hrozba sankcí na jedné straně vymezuje limity a hranice chování ekonomických subjektů, je nutné neohrožovat zdravou hospodářskou soutěž, a na straně druhé

³⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, s. 2107.

³¹ Tamtéž str. 2108.

³² Tamtéž str. 2108-2109.

plynně navazuje na právní odvětví, která upravují vztahy a chování ekonomických subjektů při podnikání a v hospodářské soutěži. Zejména jde o právo obchodní, občanské nebo finanční.

3.2 Skutková podstata trestného činu

Skutková podstata trestného činu obecně představuje souhrn subjektivních a objektivních znaků, které charakterizují jednotlivé druhy trestných činů a navzájem je od sebe odlišuje. Jednotlivé skutkové podstaty jsou tvořeny čtyřmi skupinami znaků. Jedná se o objekt, objektivní stránku, subjekt a subjektivní stránku³³.

Objektem trestného činu se rozumí předmět ochrany. Skupinovým objektem hospodářských trestných činů je zájem na dodržování pravidel, která byla stanovena pro hospodářskou činnost. Jde především o vztahy (např. hospodářská soutěž v tržní ekonomice, vlastnické vztahy), zájmy (např. zájem státu na správném vyměření daní či jiných povinných poplatků) a hodnoty (život a zdraví člověka, osobní svoboda).

Objektivní stránku trestného činu můžeme chápat jako způsob spáchání trestného činu a jeho následky. Objektivní stránka zahrnuje obligatorní znaky objektivní stránky, kterými jsou jednání, následek a příčinný vztah mezi nimi.

Subjekt neboli pachatel je v širším slova smyslu osoba, která svým jednáním uskutečnila všechny znaky trestného činu. Za pachatele je považován podle TrZ i spolupachatel nebo účastník. Pachatelem může být pouze FO starší 15 let, která byla v době spáchání trestného činu příčetná. Podle Šámala pachatelem trestného činu hospodářského „*může být zpravidla kdokoli, resp. každá fyzická osoba, která vykonává činnost předpokládanou v některé skutkové podstatě hospodářského trestného činu.*“³⁴

Pachatelem hospodářské kriminality tedy může být každý, kdo je zavázán určitými pravidly, která jsou stanovena pro podnikání a jinou hospodářskou činnost. V poslední době bylo často diskutovaným tématem právě trestní odpovědnost PO právě v souvislosti s hospodářskou a majetkovou trestnou činností. Objevovaly se názory jak pro, tak i proti zavedení trestní odpovědnosti PO. Zastánci zavedení trestní odpovědnosti PO argumentovali zejména tím, že PO jsou často nástrojem páchaní trestných činů v oblasti hospodářské kriminality a velmi často nejde dovést individuální trestní odpovědnost pro nedostatek

³³ RUŽIČ, Dušan. *Vývoj hospodářské kriminality v letech 2003-2008 a její legislativní úprava v České republice včetně porovnání s právní úpravou ve Slovenské republice: (monografie)*. 1. vyd. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2009, s. 13-14.

³⁴ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, s. 2110.

důkazů zejména v důsledku neprůhledných vztahů uvnitř PO. Naproti tomu odpůrci odpovědnosti PO vycházeli z pojetí trestního práva, které je založeno na individuálním zavinění, a z koncepce trestu, který má funkci ochranou a obsahuje i prvek represe. Dále také zastávali názor, že PO nemají vlastní vůli a bez vlastní vůle nemůže existovat vina a tím pádem ani trestní odpovědnost. Podle odpůrců je také tento institut v rozporu se zásadou personality.³⁵ Nicméně dne 27. října 2011 došlo ke schválení zákona č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. V účinnost tento zákon vešel 1. ledna 2012.

Subjektivní stránka zahrnuje znaky, které se týkají psychiky pachatele. U všech skutkových podstat trestných činů hospodářských se vyžaduje úmyslné zavinění. Některé skutkové podstaty vyžadují navíc ještě tzv. druhý úmysl, jímž může být³⁶:

- úmysl udat peníze nebo použít platební prostředek jako pravý nebo platný
- úmysl opatřit sobě nebo jinému výhodu nebo prospěch
- úmysl způsobit jinému škodu nebo opatřit sobě nebo jinému prospěch
- úmysl ovlivnit cenu nebo kurz investičních nástrojů
- úmysl, aby nové dílo bylo považováno za původní dílo jiného autora

Konkrétní příklad uvedeme na §233 Padělání a pozměnění peněz. V tomto případě bude objektem trestného činu řádné plnění funkce peněz ve vnitrostátním i mezinárodním styku a objektivní stránkou tohoto trestného činu je přechovávání nebo opatření padělaných nebo pozměněných peněz, dále padělání nebo pozměnění peněz v úmyslu udat je jako peníze pravé nebo jako peníze vyšší hodnoty nebo udání těchto padělaných nebo pozměněných peněz. Pachatelem tohoto trestného činu může být kdokoli a subjektivní stránka vždy vyžaduje úmysl.³⁷

³⁵ RUŽIČ, Dušan. *Vývoj hospodářské kriminality v letech 2003-2008 a její legislativní úprava v České republice včetně porovnání s právní úpravou ve Slovenské republice: (monografie)*. 1. vyd. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2009, s. 18-19.

³⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, s. 2110.

³⁷ RUŽIČ, Dušan. *Vývoj hospodářské kriminality v letech 2003-2008 a její legislativní úprava v České republice včetně porovnání s právní úpravou ve Slovenské republice: (monografie)*. 1. vyd. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2009, s. 21-22.

3.3 Členění hlavy VI. zvláštní části trestního zákona³⁸

Vzhledem ke skutečnosti, že od 1. ledna 2010 je účinný nový TrZ, uvádíme zde kompletní výčet hospodářských trestných činů:

Díl první - Trestné činy proti měně a platebním prostředkům

- § 233 Padělání a pozměnění peněz
- § 234 Neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku
- § 235 Udávání padělaných a pozměněných peněz
- § 236 Výroba a držení padělatelského náčiní
- § 237 Neoprávněná výroba peněz
- § 238 Společné ustanovení
- § 239 Ohrožování oběhu tuzemských peněz

Díl druhý - Trestné činy daňové, poplatkové a devizové

- § 240 Zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby
- § 241 Neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby
- § 242 Zvláštní ustanovení o účinné lítosti
- § 243 Nesplnění oznamovací povinnosti v daňovém řízení
- § 244 Porušení předpisů o nálepkách a jiných předmětech k označení zboží
- § 245 Padělání a pozměnění předmětů k označení zboží pro daňové účely a předmětů dokazujících splnění poplatkové povinnosti
- § 246 Padělání a pozměnění známek
- § 247 Porušení zákazů v době nouzového stavu v devizovém hospodářství

Díl třetí - Trestné činy proti závazným pravidlům tržní ekonomiky a oběhu zboží ve styku s cizinou

- § 248 Porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže
- § 249 Neoprávněné vydání cenného papíru
- § 250 Manipulace s kurzem investičních nástrojů
- § 251 Neoprávněné podnikání
- § 252 Neoprávněné provozování loterie a podobné sázkové hry
- § 253 Poškozování spotřebitele
- § 254 Zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění
- § 255 Zneužití informace a postavení v obchodním styku

³⁸ <http://trestnizakonik.cz>

- § 256 Sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě
- § 257 Pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži
- § 258 Pletichy při veřejné dražbě
- § 259 Vystavení nepravdivého potvrzení a zprávy
- § 260 Poškození finančních zájmů Evropských společenství
- § 261 Porušení předpisů o oběhu zboží ve styku s cizinou
- § 262 Porušení předpisů o kontrole vývozu zboží a technologií dvojího užití
- § 263 Porušení povinností o kontrole vývozu zboží a technologií dvojího užití
- § 264 Zkreslení údajů a nevedení podkladů ohledně vývozu zboží a technologií dvojího užití
- § 265 Provedení zahraničního obchodu s vojenským materiálem bez povolení nebo licence
- § 266 Porušení povinností v souvislosti s vydáním povolení a licence pro zahraniční obchod s vojenským materiálem
- § 267 Zkreslení údajů a nevedení podkladů ohledně zahraničního obchodu s vojenským materiálem

Díl čtvrtý - Trestné činy proti průmyslovým právům a proti autorskému právu

- § 268 Porušení práv k ochranné známce a jiným označením
- § 269 Porušení chráněných průmyslových práv
- § 270 Porušení autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi
- § 271 Padělání a napodobení díla výtvarného umění

4 Kriminologické pojetí

K zásadní změně v pojetí hospodářské kriminality dochází po roce 1989, kdy docházelo k velkému nárůstu a rozvoji podnikání a s tím spojená skutečnost, že docházelo k značnému nárůstu trestných činů v oblasti hospodářské kriminality. Podíl hospodářské kriminality na celkové kriminalitě není nijak výrazný, z hlediska způsobené škody je ale tento poměr značnější a má vzrůstající tendenci. Objasněnost tohoto typu trestné činnosti stejně jako postih pachatelů je trvale velmi nízký. Tato skutečnost úzce souvisí s jedním ze základních znaků hospodářské kriminality a to s její vysokou latencí. Podle Fryštáka³⁹ tuto latenci způsobuje nízká kriminální citlivost veřejnosti. Společenská nebezpečnost hospodářské kriminality je tak více než jasná. Jednak hospodářské trestné činy působí destruktivně na společenské vědomí, působí přímým poškozováním občanů, a jednak jde o jejich obtížné odhalování a dokazování. Fryšták také ve své publikaci uvádí, že se v realitě často setkáváme se skutečností, že poctivé subjekty jsou v rámci konkurenčního boje vytěsňovány konkurencí profitující právě z hospodářské trestné činnosti. Ty po odstranění těchto subjektů zaujímají v hospodářské oblasti monopolní postavení a v tom důsledku mohou ve větší míře ovlivňovat např. přidělování veřejných zakázek či dotací. Velkým omylem po roce 1989 byla situace, kdy postupy transformace ekonomiky byly aplikovány i na transformaci celé společnosti. Transformace ekonomiky byla považována za prioritu na rozdíl například od transformace právního systému. Předpokládalo se, že ekonomická přeměna automaticky spustí i další změny ve společnosti, k čemuž ovšem nedošlo. Následkem toho bylo vytvoření společenskoekonomického prostředí, ve kterém se vyskytla značná absence zákonů. Tak byla nastavena beztrestnost i těch protiprávních úkonů, na které se vztahovaly již existující právní normy. Dalším problémem se stal chybějící právní rámec, ve kterém tato ekonomická transformace měla probíhat.

Velmi známým pojetím hospodářské kriminality je definování podle amerického kriminologa Sutherlanda. Ten hospodářskou kriminalitu vymezuje jako jednání tzv. bílých límečků jako zločinců z nadsvětí. V současné době lze chápat trestnou činnost tzv. bílých límečků, jako hospodářskou činnost, které se dopouští představitel legálního podnikání při výkonu své profese. Podle Kuchty⁴⁰ lze bílé límečky kvalifikovat jako „*elitní nejvyšší*

³⁹ FRYŠTÁK, Marek. *Hospodářská kriminalita z pohledu teorie a praxe*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2007, s. 181-182.

⁴⁰ KUČHTA, Josef, Jaroslav FENYK, Marek FRYŠTÁK a Věra KALVODOVÁ. *Hospodářská trestná činnost: multimediální učební text*. 2., dopl. vyd. Brno: Masarykova universita, 2010, s. 14.

společenskou vrstvu pachatelů hospodářské trestné činnosti, mající plnou důvěru okolí, osoby bezúhonné, nemající zkušenosti z jednání s orgány činnými v trestním řízení, osoby s nadprůměrnými znalostmi z dotčeného oboru, s vysokou odpovědností a pravomocí.“ V poslední době přibyl další významný znak pachatelů tohoto typu a to jejich značný politicko-ekonomický vliv, často tito zastávají vysoké posty v podnikatelské sféře, ale často také v oblasti politické či veřejné správy. V případě trestné činnosti tzv. bílých límečků se téměř vždy jedná o rozsáhlou hospodářskou činnost, která je páchána vysoce kvalifikovanými a složitými způsoby. Pachatelé obratně využívají mezer v zákonech a jiných okolnostech a takto dosahují velmi vysokých zisků. V tomto lze nalézt shodné rysy s organizovaným zločinem.

4.1 Kriminogenní faktory a příčiny hospodářské trestné činnosti

S výše zmíněnými problémy úzce souvisí tyto faktory ovlivňující hospodářskou kriminalitu⁴¹:

- změna morálky a nepsaných pravidel ve společnosti
- ekonomická a ničím nezdůvodnitelná nerovnost
- vysoká nezaměstnanost

Všechny uvedené jevy s sebou přináší pokles právního vědomí ve společnosti. Lidé jednají podle pravidla, že dodržování zákonů se nevyplácí a k zisku a blahobytu lze snadněji dosáhnout protiprávními postupy.

Další výčet kriminogenních faktorů hospodářské kriminality uvádí např. Baloun⁴²:

- *„nenaplněná ekonomicko-sociální očekávání*
- *nedostatečná reforma státní správy*
- *neúspěšné prosazování nebo nemožnost prosazovat platné právní normy*
- *chybějící kontrola v kvalitativních oblastech*
- *neuspokojivý stav justice a vymahatelnosti práva*
- *nerovnost šancí a příležitostí*
- *nedostatečný legální kapitál pro podnikání*
- *rozbuřené korupční prostředí*“

⁴¹ CHMELÍK, Jan, Pavel HÁJEK a Stanislav NEČAS. *Úvod do hospodářské kriminality*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005, s. 37-38.

⁴² *Organizovaný zločin a jeho možné projevy ve finančním sektoru ekonomiky: dílčí závěrečná studie úkolu "Výzkum organizovaného zločinu v České republice II"*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1999, s. 36.

Ze sociologického hlediska každý nerovnovážený stav, který není řešen, plodí další nerovnovážený stav. Pokud tento nerovnovážený stav vzniká jako důsledek porušování právních norem, jde o velmi významně rizikový faktor plodící destabilizaci celého systému a tím i snížení právního vědomí společnosti. Nejčastějšími příčinami této situace mohou být⁴³:

- nedostatečné právní vědomí
- ignorace právních norem
- pomalé tempo rozhodování soudů a nedostatečné personální obsazení soudů
- neodborný a liknavý přístup policejních orgánů

Kriminogenní signály o páčání hospodářské kriminality ve firmě⁴⁴:

- *„Management firmy je ovládán úzkou skupinou osob bez působení dozorčího orgánu.*
- *Porušování zákonných (včetně interních) norem, včetně interního auditu.*
- *Nadstandardní životní úroveň některého z představitelů firmy, která neodpovídá jeho příjmu.*
- *Neúměrná přesčasová práce zaměstnance, zpravidla vedoucího pracovníka, který odmítá úkoly delegovat na jiné osoby.*
- *Zřizování bankovních účtů v tzv. daňových rájích.*
- *Neobvyklé finanční nebo obecně hospodářské transakce hrubě se vymykající z podobných režimů a další.“*

⁴³ CHMELÍK, Jan, Pavel HÁJEK a Stanislav NEČAS. *Úvod do hospodářské kriminality*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005, s. 40.

⁴⁴ Tamtéž str. 41.

4.2 Osobnost pachatele

Podle Fryštáka⁴⁵ lze konstatovat, že neexistuje zcela vyhraněný typ pachatele hospodářské trestné činnosti. Je prakticky možné, že každý, kdo se účastní jakékoliv hospodářské činnosti, se může stát za určitých podmínek potencionálním pachatelem hospodářského trestného činu. Z tohoto hlediska mluvíme o pachatelích z nutnosti. To znamená, že teprve při nastalých aktuálních podmínkách se pachatel uchyluje k páčání trestné činnosti jako k nejrychlejší a nejjednodušší cestě k vyřešení problému (např. udržet firmu v konkurenčním prostředí). Druhým typem pachatele je pachatel, který je motivován pokušením a potřebou risku (mluvíme o kriminalitě z blahobytu). Oba tyto typy pachatelů patří do skupiny pachatelů příležitostných. Často jednají většinou legálně a teprve nastalá příležitost je důvodem pro spáchání trestného činu hospodářského s předpokládaným vysokým ziskem. Vedle pachatelů příležitostných existuje typ pachatelů profesionálů. Od příležitostných pachatelů se odlišují právě tím, že nevyčkávají na vhodnou příležitost, ale jejich veškerá činnost je směřována na dosahování nelegálních zisků a obchodní a hospodářský styk je pro ně jen záminkou pro ukrývání nelegálních praktik.

Typologií pachatele se zabývali i odborníci ve výzkumu ekonomické kriminality, který byl proveden Institutem pro kriminologii a sociální prevenci v Praze.⁴⁶ Na základě analyzovaných případů byla vytvořena následující kategorizace pachatelů hospodářské trestné činnosti:

- typ naivního a lehkomyšlného pachatele

Tento typ pachatele je většinou mladší 30 let, jeho podnikání je menšího rozsahu. Tito podnikatelé jsou často velmi nezkušení a důvěřiví, nezvládají nastalé problémy a špatně odhadují svou situaci. Nastalou situaci řeší např. nesplácením závazků, splátky oddalují, snaží se získat o další úvěry, i když ví, že to jejich situaci nevyřeší. Snadno se mohou stát obětí zkušenějších podnikatelů, kteří využívají jejich nezkušenost. Může se jednat o ideální typ pachatele, ze kterého lze získat tzv. bílého koně.

- typ pachatele sportovce

Pachatel tohoto typu si je vědom, že se dopouští trestné činnosti a také se jí dopouští záměrně. Případné odhalení jeho činnosti možnost uložení trestu za toto jeho jednání akceptuje a vnímá je jako určité riziko, se kterým dopředu počítá.

⁴⁵ FRYŠTÁK, Marek. *Hospodářská kriminalita z pohledu teorie a praxe*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2007, s. 183.

⁴⁶ <http://www.ok.cz>

- typ bezohledného dobrodruha

Jedná se o typ pachatele, kteří na počátku svého podnikatelského záměru vykonávali své podnikatelské činnosti v souladu se zákony, avšak pro následnou trestnou činnost se rozhodli vědomě, protože za ní viděli možnost získání větších finančních prostředků. Druhou možností je ten případ, kdy byli pod nátlakem určité situace přinuceni k volbě nelegální činnosti a tuto volbu viděli jako jedinou možnost řešení. Typickou charakteristikou je cynismus a bezohlednost a často se také jedná o osoby, které již záznam v trestním rejstříku mají.

- typ pachatele manipulátora

Jde o výše zmiňované pachatele „tzv. bílých límečků“. Zpravidla jsou zcela bez kriminální minulosti, mají bohaté teoretické i praktické znalosti ve svém oboru a těží ze svého postavení. Je to ten typ člověka, o kterém by nikdo nikdy nepochyboval, že by mohl jednat v rozporu se zákonem.

- typ pachatele velikáše

Osoby, které pod vlivem počátečního úspěchu a rychlého startu kariéry, kdy dosáhli relativně vysoké pracovní pozice, získají přesvědčení o svých mimořádných schopnostech. Získávají pocit, že můžou neomezeně rozhodovat a to bez ohledu na stanovená pravidla.

V poslední době v populaci pachatelů dominuje typ pachatelů, kteří jsou označováni jako tzv. bílé límečky. Fryšták uvádí, že se jedná o pachatele, kteří jsou „*cílevědomí, vytrvalí, vypočítaví, touží po majetku, společenském uznání a moci, jsou citově chladní, bezohlední, bezcitní, mají sklon k velikášství a egoismu. Jedná se o pachatele rafinované, vzdělané, dobře situované, s kombinačními schopnostmi.*“⁴⁷

⁴⁷ FRYŠTÁK, Marek. *Hospodářská kriminalita z pohledu teorie a praxe*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2007, s. 184.

5 Hospodářská kriminalita z pohledu kriminalistiky

Jedním z hlavních znaků hospodářské kriminality je její mnohotvárnost a neustále se měnící situace. Její formy a způsoby páchaní jsou velmi variabilní a velmi pružně měnící se. Rychle se přizpůsobují změnám v okolním prostředí. Pachatelé hospodářské kriminality a tím i celá hospodářská kriminalita se rychle adaptují na změny ekonomické a společenské.

Kuchta⁴⁸ uvádí příklad změny způsobů páchaní hospodářské kriminality. V období krátce po roce 1989 byly nejběžnějšími formami tzv. fakturační podvody v podobě podvodných odběrů zboží bez zaplacení nebo např. čerpání úvěrových prostředků a jejich nesplacení. V dnešní době se častěji setkáváme s praním špinavých peněz, napadáním internetového bankovníctví nebo paděláním platebních karet.

5.1 Nejtypičtější způsoby páchaní hospodářské kriminality

Kuchta⁴⁹ ve své publikaci uvádí výčet, ve kterém vymezuje nejtypičtější způsoby páchaní hospodářské kriminality:

1. Zpronevěra svěřeného majetku (=defraudace)
 - např. pachatel na základě svého pracovního postavení a fiktivních příjmových a výdajových dokladů převádí finanční prostředky svého zaměstnavatele na svůj soukromý účet
2. Fakturační podvody
 - př. pachatel objedná zboží od různých dodavatelů na základě padělaných faktur nebo razítek a následně za dodané zboží nezaplatí a rozprodává je zpravidla za nižší cenu dál a zisk pak použije na osobní účely
3. Úvěrové podvody
 - př. pachateli je poskytnut úvěr, přičemž při sjednávání smlouvy o úvěru uvádí hrubě zkreslené nebo nepravdivé informace a údaje nebo některé důležité údaje záměrně zamlčí
4. Dotační a subvenční podvody
 - př. v žádosti o dotaci pachatel uvede záměrně falešné a zkreslené informace, trestným činem je i to, pokud získané dotace pachatel použije na jiné než smlouvené účely. Často se tyto trestné činy spojují s úplatkářstvím.

⁴⁸ KUČHTA, Josef, JAROSLAV FENYK, MAREK FRYŠTÁK a VĚRA KALVODOVÁ. *Hospodářská trestná činnost: multimediální učební text*. 2., dopl. vyd. Brno: Masarykova universita, 2010, s. 90.

⁴⁹ Tamtéž str. 90-92.

5. Pojistné podvody
 - př. pachatel úmyslně vyvolá pojistnou událost (záměrně havaruje se svým vozem), trestným činem je např. i uvedení zkreslených a nepravdivých údajů při uzavírání pojistné smlouvy
6. Neodvedení daní
 - př. pachatel předstírá menší rozsah daňové povinnosti nebo předstírá, že ji dokonce nemá vůbec nebo naopak od státu vyžaduje daňovou výhodu na základě falešných poznatků
7. Machinace v investičních společnostech a fondech
 - př. osoba ovládající investiční společnost nebo fondy založí společnost typu akciová a jejich akcie nejsou podloženy faktickým majetkem, tyto bezcenné akcie poté nakupují investiční společnosti a fondy
8. Tzv. „nevěrná“ správa
 - porušení smluvně nebo zákonem stanovených povinností, př. pachatel záměrně neprovede úkony, které by zabránily promlčení pohledávky

5.2 Nejtypičtější formy hospodářské kriminality

Formy páchaní trestných činů v oblasti hospodářské kriminality kriminalistika člení na 6 oblastí⁵⁰:

1. Trestné činy proti duševnímu vlastnictví
 - společensky nebezpečné jednání porušující subjektivní vlastnická práva k výsledkům intelektuálních činností
 - řadíme sem: tvorbu plagiátů, výrobu nelegálních produktů, udávání nelegálních produktů do oběhu, atd.
2. Počítačová kriminalita
 - jedná se o trestné činy páchané pomocí výpočetní techniky v oblasti komunikačních sítí, systémů a databází
 - např. neoprávněné zásahy do vstupních dat, poškození uložených dat, šíření dětské pornografie, atd.

⁵⁰ KUČHTA, Josef, Jaroslav FENYK, Marek FRYŠTÁK a Věra KALVODOVÁ. *Hospodářská trestná činnost: multimediální učební text. 2., dopl. vyd.* Brno: Masarykova universita, 2010, s. 92-94.

3. Trestné činy proti měně
 - společensky nebezpečné jednání ohrožující stabilitu trhu, důvěryhodnost měny a hospodářské vztahy
 - patří sem např. výroba a držení padělatelského náčiní, padělání a pozměňování peněz a jejich následné vydání do oběhu
4. Trestné činy proti životnímu prostředí
 - specifická společensky nebezpečná forma hospodářské kriminality
 - problémem je nepřehledná právní úprava a z ní vyplývající vysoká latence
 - jedná se např. o týrání zvířat, znečištění vody, vzduchu, zemědělských půd, hrozby v podobě odpadů, atd.
5. Plánované konkurzní řízení
 - „*pachatelé zakládají nové obchodní společnosti, které vedou nastrčené osoby (tzv. bílí koně) s cílem jejich úpadku nebo pachatelé nakupují existující a fungující podniky opětovně za účelem jejich přivedení k úpadku nebo k úpadku tento podnik dovedou po dohodě s jeho stávajícími vlastníky nebo managementem.*“⁵¹
 - charakteristickými znaky mohou být: nadměrný nákup zboží na úvěr, ukrytí výnosů, neplacení věřitelům nebo dodavatelům, podání návrhu na konkurz
6. Finanční kriminalita
 - trestné činy proti fungování bankovního systému, kapitálového trhu a finančních institucí
 - řadíme zde přijímání vkladů podnikatelskými subjekty bez bankovní licence, bankovní podvody při zprostředkování úvěrů, pojišťovací podvody, praní špinavých peněz

5.2.1 Praní špinavých peněz

Jedná se o velmi specifickou formu hospodářské kriminality. V důsledku jde o legalizaci výnosů z trestné činnosti. Tzv. praní špinavých peněz můžeme definovat jako „*jednání sledující zakrytí nezákonného původu výnosu s cílem vzbudit zdání, že se jedná o příjem nabytý v souladu se zákonem. Výnosem se rozumí jakákoliv ekonomická výhoda z jednání, které vykazuje znaky trestného činu.*“⁵² Toto jednání spočívá zejména v přeměně nebo

⁵¹ KUČHTA, Josef, Jaroslav FENYK, Marek FRYŠTÁK a Věra KALVODOVÁ. *Hospodářská trestná činnost: multimediální učební text*. 2., dopl. vyd. Brno: Masarykova universita, 2010, s. 93.

⁵² CHMELÍK, Jan, Pavel HÁJEK a Stanislav NEČAS. *Úvod do hospodářské kriminality*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005, s. 66.

v převodu majetku s tím vědomím, že tento majetek pochází z trestné činnosti. Účelem je utajení a zastření nezákonného původu majetku, popřípadě pomoc osobě, která takovou trestnou činnost páchá. Dále spočívá v utajování skutečné povahy, skutečného zdroje, umístění a pohybu majetku, použití majetku nebo ve změnách práv vztahující se k majetku, vše s vědomím, že se jedná o majetek pocházející z trestné činnosti. V rámci legalizace výnosů z trestné činnosti mluvíme o tzv. teorii posloupnosti investování prostředků. Znamená to, že proces legalizace má své zákonitosti a probíhá ve třech konkrétních fázích⁵³.

1. fáze (placement) spočívá v zavedení peněžních prostředků do finančního systému. Zpravidla se jedná o hotovost. Peníze jsou ukládány v malých částkách, aby nebyly nápadné, do různých bank v různých zemích světa. Tyto transakce jsou prováděny důvěryhodnými osobami, jsou tak skrývány do běžné legální činnosti a tím se snižuje riziko odhalení. Mimo tento způsob jsou ale pro legalizaci zřizovány fiktivní osoby nebo firmy, pod kterými jsou nelegální zisky realizovány. Hlavním záměrem této činnosti je přeměna hotovostního zisku na zisk bezhotovostní, protože ve většině vyspělých západních zemí je upřednostňován bezhotovostní platební styk. Poté se takto rozdělený a rozmělněný nelegální zisk opět sloučí pomocí bezhotovostních příkazů.

V případě 2. fáze (layering) jde o zahlazování stop nezákonných zisků. Špinavé peníze jsou do hospodářství zaváděny pomocí složitých finančních operací mezi velkým množstvím subjektů. Často se tak děje právě i do zahraničí, čímž je původ peněz skryt. Hlavním důvodem je to, aby nebylo možné rozpoznat jejich skutečného vlastníka.

3. fáze zahrnuje návrat a legalizaci výnosů neboli integration. Jak je popsáno výše, díky složitým finančním operacím mezi mnohými subjekty, vzniká dojem, že peníze byly nabyty zcela legálním způsobem. Nejčastěji jsou pak za tyto finance nakupovány nemovitosti, cenné papíry nebo akcie a ty jsou pak řádně zdaňovány. Zdaněné peníze pak samozřejmě nemohou působit jako peníze špinavé získané nezákonným způsobem.

Hlavním a nejčastějším signálem toho, že dochází k páchání hospodářské kriminality, je situace, kdy je management určité společnosti ovládán jednou osobou či malou skupinou osob a není pod dohledem žádného dozorčího orgánu. Životní úroveň členů managementu neodpovídá jejich příjmům a ani ekonomické situaci společnosti. Velmi často se také objevují pro danou společnost netypické a složité transakce a velké zisky, které jsou neporovnatelné s ostatními společnostmi ve stejném odvětví.

⁵³ KUČHTA, Josef, Jaroslav FENYK, Marek FRYŠTÁK a Věra KALVODOVÁ. *Hospodářská trestná činnost: multimediální učební text. 2., dopl. vyd.* Brno: Masarykova universita, 2010, s. 94.

5.2.2 Korupce

Korupci můžeme označit za zvláštní formu hospodářské kriminality. Podle Chmelíka nelze korupci, jako samostatný fenomén, označit přímo za hospodářskou kriminalitu. Úzce s ní však souvisí a často je ve spojení s hospodářskou kriminalitou zmiňována. Pokud hovoříme o korupci, chápeme ji jako pojem širší než úplatkářství, které je postižitelné dle trestního práva. Korupce navíc obsahuje i např. klientelismus nebo lobbyismus. Korupci lze definovat jako „*neformální vztah dvou subjektů jednajících v rozporu s dobrými mravy spočívající v nabídce, příslibu, realizování výhody v něčí prospěch nebo akceptování takového požadavku za vyžádanou, nabídnutou nebo slíbenou odměnu.*“⁵⁴

K typickým formám páčání korupce patří aktivní a pasivní korupce tuzemských a cizích státních úředníků, tuzemských a cizích orgánů právnických osob, dále aktivní a pasivní korupční jednání v soukromém sektoru a v sektoru veřejném a konečně aktivní a pasivní korupce mezinárodních subjektů (např. podplácení úředníků mezinárodních organizací)⁵⁵.

Mezi faktory ovlivňující výskyt korupce můžeme z obecného hlediska zařadit řadu sociokulturních, politických a ekonomických faktorů. Konkrétně se například jedná o tyto případy⁵⁶:

- korupce se rozmáhá především tam, kde stát drží absolutní moc a vše ovládá, především tedy ekonomickou oblast,
- důležité je také postavení majetku v hodnotovém žebříčku obyvatel,
- některé země mají slinou korupční tradici,
- svou roli také hrají významné společenské změny (např. privatizace),
- stav, kdy dochází k selhávání kontrolních mechanismů a lidé mají pocit, že dodržování norem se nevyplácí,
- nepřehlednost financování politických stran, různých organizací a hnutí,
- míra objektivit a serióznosti veřejných sdělovacích prostředků,
- kvalitní státní správa.

Co se týká příčin, proč dochází ke korupčnímu jednání, jde především o snahu o přístup k nedostatečným zdrojům či službám nebo vyhnutí se nákladům. Nejde ale pouze o obdržení samotné služby, ale i o přístup k službě vedlejší, která s ní úzce souvisí. Také sem patří snaha

⁵⁴ CHMELÍK, Jan. *Pozornost, úplatek a korupce*. Praha: Linde, 2003, s. 21.

⁵⁵ Tamtéž str. 42.

⁵⁶ CHMELÍK, Jan, Pavel HÁJEK a Stanislav NEČAS. *Úvod do hospodářské kriminality*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005, s. 47-48.

o získání takových služeb, které sice nejsou nedostatečné, ale je u nich nutné nechat veřejným činitelům plné rozhodovací právo. Důvodem také může být zabránění jiné osobě sdílet užitek nebo způsobení nákladů jiné osobě.

Chmelík⁵⁷ konstatuje, že není možné vytvořit přesnou definici korupčního jednání, která by postihla všechny její formy a způsoby, ale vždy se bude jednat o vztah dvou subjektů, kdy jde o směnný vztah, který přináší oběma stranám určitou výhodu, dále korumpovaný subjekt disponuje určitým postavením nebo pravomocí a vždy se jedná o jednání proti dobrým mravům.

Graf 1. Podíl jednotlivých typů hospodářské kriminality⁵⁸

⁵⁷ CHMELÍK, Jan, Pavel HÁJEK a Stanislav NEČAS. *Úvod do hospodářské kriminality*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005, s. 49.

⁵⁸ <http://www.pwc.com>

5.3 Útvar pro odhalování korupce a finanční kriminality

Útvar odhalování korupce a finanční kriminality služby kriminální policie a vyšetřování⁵⁹ (dále jen ÚOKFK) byl zřízen nařízením Ministerstva vnitra č. 71/2001. Tímto nařízením vznikla organizace Policie České republiky ke dni 15. 3. 2003 jako útvar s působností na celém území České republiky. Věcnou a funkční příslušnost převzal útvar od dvou zaniklých útvarů, a to od Úřadu finanční kriminality a ochrany státu a Útvaru pro odhalování korupce a závažné hospodářské trestné činnosti. Novela trestního řádu účinná od 1. 1. 2002 vznikem ÚOKFK tedy dosáhla v oblasti vyšetřování závažných forem trestné činnosti hospodářské, finanční a korupce svého naplnění. Získali také nové možnosti uplatňování některých forem práce a přístupů.

Důvodem vzniku ÚOKFK bylo vytvoření policejní složky, která by byla vysoce specializovaná a odborná, s co možná nevyšší mírou flexibilit, zaměřené na boj s nejnebezpečnějšími formami korupce a závažné hospodářské kriminality. Základní metodou je využívání kriminálního zpravodajství, která spočívá ve vysoce profesionálním získávání a zpracování operativních informací, jejich analýzy a následného využití pro rozhodovací proces státních orgánů. Cílem je předcházení ekonomické kriminality, efektivní a kvalitní průběh a výsledek v oblasti trestního řízení, zajištění co největšího objemu výnosů z této trestné činnosti a majetku pachatelů pro náhradu škod a případný trest propadnutí majetku nebo věci.⁶⁰

5.4 Stopy typické pro hospodářskou kriminalitu

Pokud se zaměříme na typické stopy hospodářské kriminality, narazíme na jeden zásadní problém. Vzhledem k velké variabilitě hospodářských trestných činů a také velké rychlosti adaptace pachatelů na stávající podmínky ve společnosti, lze uvést podle Kuchty⁶¹ pouze demonstrativní výčet stop hospodářské kriminality. V zásadě lze tyto stopy rozdělit do dvou kategorií. První kategorii zastupují stopy materiální, listinné a podobné důkazy a druhou kategorií jsou stopy ve vědomí lidí. Pokud se zaměříme na důkazy listinné, můžeme sem zařadit vše, co nějakým způsobem souvisí s fungováním společnosti. Např. výpisy z obchodního rejstříku, z bankovních účtů, plné moci, nájemní smlouvy, smlouvy o převodu vlastnictví, objednávky, příjmové a výdajové doklady, faktury, daňová přiznání atd. Mezi

⁵⁹ <http://www.policie.cz>

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ KUČHTA, Josef, JAROSLAV FENYK, MAREK FRYŠTÁK a VĚRA KALVODOVÁ. *Hospodářská trestná činnost: multimediální učební text. 2., dopl. vyd.* Brno: Masarykova universita, 2010, s. 95.

důležité důkazní materiály samozřejmě patří i nosiče informací. Jde o kartotéky, mobilní telefony, CD, elektronické diáře, flash disky, diskety. U listinných důkazů i nosičů informací je nutné vždy prověřovat jejich pravost a případné padělání. Mimo listinné důkazy a nosičů informací také významnou roli hrají jiné věcné stopy, především jde o padělatelské náčiní, finanční hotovost nebo zboží různého druhu. Co se týká druhé kategorie důkazů, jde o specifické stopy uložené ve vědomí lidí, které jsou ovšem kriminalisticky a právně relevantní. Jde o informace ve vědomí osob, které např. naplánovaly a organizovaly nelegální obchod, podílely se na likvidaci stop, vyzradily důležité informace, které následně byly zneužity ke spáchání trestního činu, dále také osoby, které byly přítomny různým obchodním jednáním, zjistily a upozornily na podezřelé a nelegální činnosti, samy byly upozorněny na nelegální aktivitu nebo samy byly poškozeny touto trestní činností.

5.5 Charakteristické podněty k vyšetřování

Hospodářské trestné činy bývají páchany utajovaně a logicky i zůstávají dlouhou dobu neodhaleny. Z tohoto důvodu je jedním z charakteristických znaků hospodářské kriminality i její velmi vysoká latence. Tato míra latence se odvíjí především od skutečnosti, že na rozdíl od obecné kriminality se kriminalita hospodářská často neprojevuje bezprostředními a na první pohled patrnými následky. Z těchto okolností vychází i charakteristiky podnětů k vyšetřování⁶².

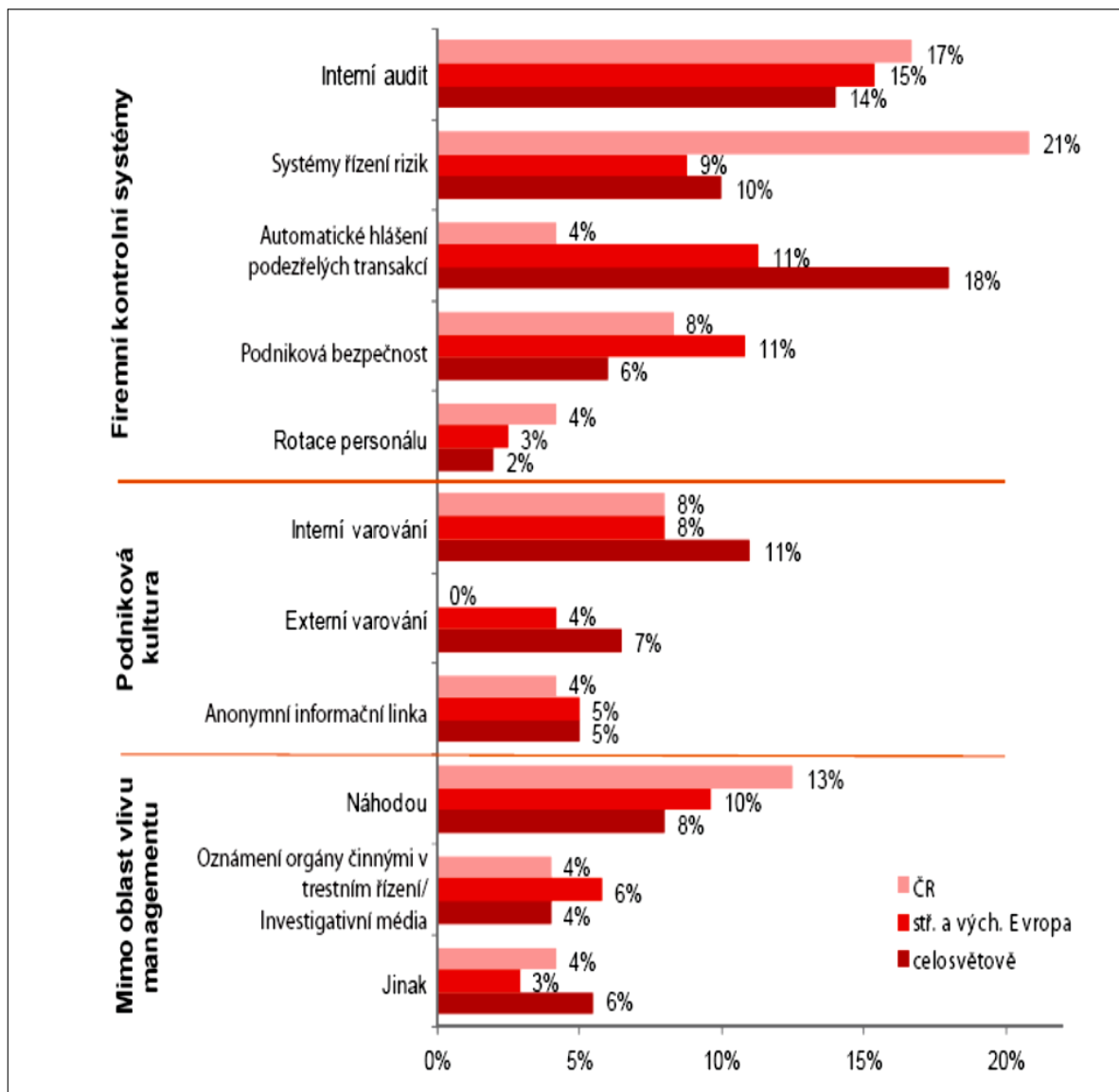
Prvním typem jsou podněty ze strany PO. Nejčastěji se jedná přímo o poškozené subjekty. Velmi často se ale můžeme setkat se situací, kdy právě prostřednictvím těchto podnětů se PO snaží řešit jiné záležitosti, které souvisí s jejím fungováním. Orgán činný v trestním řízení je povinen postupovat podle zásad legality a oficiality⁶³ a tudíž musí prozkoumat veškerý obsah oznámení, která přijme. Tento postup je často zneužíván zástupci či advokáty daných PO k tomu, aby se zdarma a relativně jednoduchou cestou dostali k zásadním informacím, ke kterým by za normálních okolností neměli přístup a tyto informace tak mohli využít např. při podání soukromoprávních žalob. Naproti tomu podněty ze strany FO jsou spíše ojedinělé a velmi často mají charakter přílišné obecnosti. Jde o podněty velmi nekonkrétní, zmatené, často se jedná o anonymní oznámení. Nejčastější příčinou bývá reakce na různé informace, které byly zveřejněny v médiích. A konečně třetím typem podnětů k vyšetřování hospodářské

⁶² KUČHTA, Josef, Jaroslav FENYK, Marek FRYŠTÁK a Věra KALVODOVÁ. *Hospodářská trestná činnost: multimediální učební text*. 2., dopl. vyd. Brno: Masarykova universita, 2010, s. 95.

⁶³ zásada oficiality - orgány činné v trestním řízení postupují z úřední povinnosti, zásada legality - státní zástupce je povinen stíhat všechny trestné činy, o kterých se dozví

trestné činnosti jsou podněty ze strany specializovaných orgánů, které provádějí kontrolu na úseku veřejné správy ale i na úseku hospodaření soukromých subjektů. Mezi typické orgány vykonávající tuto kontrolní činnost řadíme daňovou kontrolu prostřednictvím finančních úřadů (v praxi jde o nečastěji zastoupené oznámení), bankovní dohled České národní banky (tato oznámení bývají velmi často stručná a nekonkrétní, není v nich vymezena odpovědnost konkrétních osob), Česká obchodní inspekce (oznámení spojená s poškozováním spotřebitele či porušování autorských a průmyslových práv), Finančně analytický útvar Ministerstva Financí (vnikl jako administrativní útvar pro boj s legalizací výnosů) nebo celní úřady (tyto vykonávají dozor v oblasti vývozu, průvozu a dovozu zboží, ale také v oblasti silniční daně, spotřebních daní a daně z přidané hodnoty).

Nesmíme také opomenout výsledky operativně pátrací činnosti, které mohou být velmi důležitým podnětem k zahájení vyšetřování. Pracovníci Služby kriminální policie a vyšetřování při odhalování hospodářské kriminality zkoumají různé signály a příznaky podezřelé hospodářské aktivity. Informace čerpají například z policejních evidencí, obchodního či živnostenského rejstříku, z katastru nemovitostí, z internetu, denních tiskovin, od informátorů atd.

Graf 2. Způsob odhalení podvodu⁶⁴

⁶⁴ <http://www.pwc.com>

6 Prevence a ochrana před hospodářskou kriminalitou

V následující kapitole se blíže zaměříme na problematiku prevence hospodářské kriminality. Jedině dostatečná prevence a ochrana před hospodářskou kriminalitou umožňuje s tímto problémem efektivně bojovat. Podíváme se na prevenci zaměřenou nejen v rámci firem a obchodních společností a jejich managementu, ale také se seznámíme s možnostmi prevence, které se nabízí k realizaci v rámci výuky a preventivních projektů.

Podle Ružiče⁶⁵ je obecně nutné prevenci hospodářské kriminality chápat jako soubor nejrůznějších aktivit, které se vyznačují především nesankčním charakterem, a tyto aktivity jsou realizovány ze strany státních, veřejných a soukromých institucí ale i od jednotlivých občanů. Tyto aktivity jsou zaměřené na odstraňování, oslabování, blokaci a neutralizaci kriminogenních faktorů hospodářské kriminality. Působnost prevence je zapotřebí orientovat převážně do těch oblastí společenského života, ve kterých je nutné hledat kořeny kriminality. Jako problém se ale jeví, že do těchto oblastí většinou nedosahují kompetence orgánů činných v trestním řízení a jsou v kompetencích jiných orgánů státní správy a územní samosprávy, veřejnoprávních institucí a struktur občanské společnosti. Důraz je kladen především na prevenci na místní úrovni, která nejvíce zajišťuje její efektivnost a konkrétnost. Svou velkou úlohu sehrávají právě územní společenství občanů (tzv. komunity), různá zájmová sdružení občanů a další občanské neformální struktury.

Další nutností je také zvýšení a systematické prohlubování znalosti práva a znalosti z oblasti finanční, účetních a jiných operací a to jak u občanů, vedoucích hospodářských pracovníků, ale také u pracovníků orgánů činných v trestním řízení a pracovníků kontrolních orgánů. Soudci, státní zástupci i policisté by měli mít znalosti jak z trestního práva, ale také z mimotrestní úpravy, která souvisí s hospodářskou kriminalitou. Tento požadavek by se měl tedy logicky odrazit ve vzdělávacím systému těchto osob.⁶⁶

⁶⁵ RUŽIČ, Dušan. *Vývoj hospodářské kriminality v letech 2003-2008 a její legislativní úprava v České republice včetně porovnání s právní úpravou ve Slovenské republice: (monografie)*. 1. vyd. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2009, s. 17.

⁶⁶ FRYŠTÁK, Marek. *Hospodářská kriminalita z pohledu teorie a praxe*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2007, s. 189.

6.1 Ochrana proti hospodářské kriminalitě v rámci podnikového managementu

Podle Čstorála⁶⁷ je známo, že nejúčinnějším nástrojem pro odhalování podvodů jsou externí a interní audity a celá třetina podvodů byla odhalena pomocí systémů řízení rizik. I přes tyto snahy, celých 40 % případů podvodného jednání bylo odhaleno úplnou náhodou. Proto je nezbytné, aby bylo systémové řízení rizik ekonomické kriminality účinné, klást důraz na podnikovou kulturu, etiku a čestné jednání, pěstovat prostředí s pozitivními hodnotami chování a tím i se spokojenými pracovníky. Velmi důležitou roli hraje průběžné proškolení pracovníků. Tato proškolení jsou zaměřena na zvýšení povědomí o nebezpečnosti hospodářské kriminality, pracovníci se učí, jak rozpoznávat, předcházet či odhalovat tyto signály a případně jak na jejich výskyt reagovat. Nejúčinnějšími opatřeními, která podniky mají možnost přijmout, jsou důkladný systém interních kontrol, nezávislý a pravidelný audit a identifikace, hodnocení a řízení rizik, kdy efektivní řízení rizik je klíčem k obchodnímu úspěchu.

V podnikovém managementu rizika v souvislosti s hrozbou ekonomické kriminality je důležité zajistit bezpečnostní odolnost společnosti a s tím i související pružnost reakcí na případné negativní signály a jevy. Právě aktivní a systematická práce s tímto druhem rizika se musí podle Čstorála stát náplní práce podnikového managementu. Řízení rizik ekonomické kriminality je nutné zařadit jednak do podnikových cílů, tak i do podnikové strategie a reálné podnikatelské činnosti. V žádném případě tuto činnost nelze chápat jako jednorázovou akci, ale naopak jako systematickou a dlouhodobou činnost.

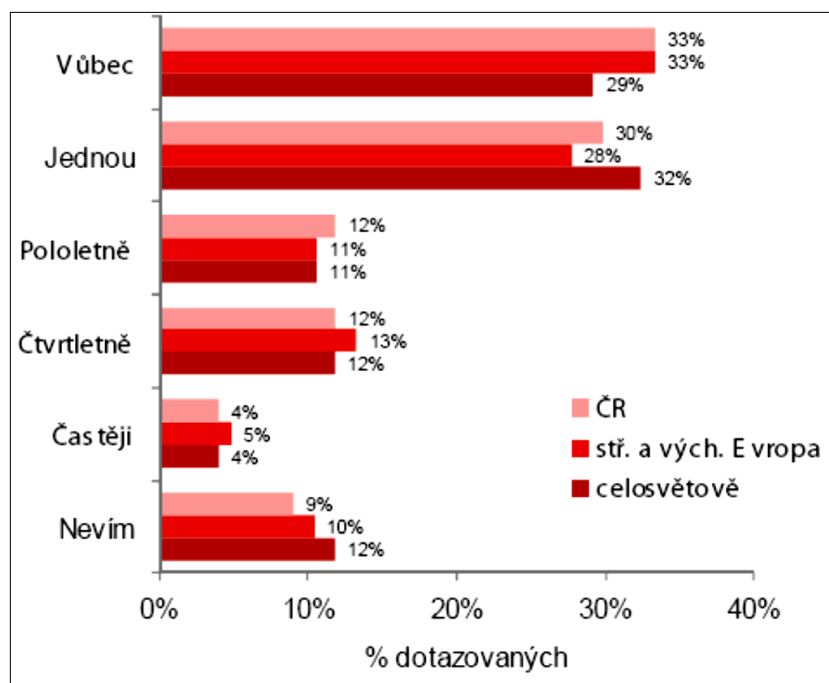
Projekt boje s ekonomickou kriminalitou v rámci podnikového managementu rizik by měl obsahovat⁶⁸:

- nebezpečí, která mohou vzniknout
- potencionální možnosti, na které je potřeba se připravit
- odhad škod a důsledků
- možný časový a teritoriální průběh vývoje nebezpečí
- příprava podniku na zvládnutí podobných situací

⁶⁷ ČASTORÁL, Zdeněk. *Ekonomická kriminalita: (z pohledu řízení a správy)*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2007, s. 79-80.

⁶⁸ Tamtéž str. 79-81.

Při rozhodování o řízení rizik je tedy především nutné posoudit potencionální možnosti nebezpečí, možný vývoj do budoucna, způsoby odhalování možných signálů rizik, efektivnost vlastních kontrolních technik a vyhodnocení rizik ve vztahu k přijatým a realizovaným opatřením a krokům.

Graf 3. Četnost hodnocení rizik podvodů⁶⁹

6.2 Preventivní projekty zaměřené na hospodářskou kriminalitu

Zásadních faktorů, které ovlivňují potřebnost projektů prevence ve společnosti, je nepřehledné množství. Zmíníme zde ty nejdůležitější a nejvýznamnější.⁷⁰ V první řadě jde především o vysokou společenskou nebezpečnost hospodářské kriminality a o její nárůst, který představuje pro společnost stále větší rizika. Dalším důležitým faktorem je skutečnost, že se začíná měnit tolerantní vztah veřejnosti ke korupci a k úplatkářství. Nejen že vzrůstá zájem o problematiku hospodářské kriminality ze strany podnikatelů a ze strany veřejné správy, tento zájem se jeví i u široké veřejnosti (konkrétně můžeme hovořit o daňových poplatnících). Vzrůstá také zájem podnikatelské sféry na snižování možných ztrát v důsledku ekonomické trestné činnosti. Tyto podnikatelské skupiny ale často nemají možnosti získat přístup k podrobnějším informacím z této problematiky a stále tak přetrvává vysoká

⁶⁹ <http://www.pwc.com>

⁷⁰ ČASTORÁL, Zdeněk. *Ekonomická kriminalita: (z pohledu řízení a správy)*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2007, s. 87.

neinformovanost. Navíc malé a střední podniky nemají dostatečné finanční prostředky pro efektivní budování ochranných a detekčních systémů, které jsou velmi nákladné. Jako nemalý problém se také ukazuje nepřipravenost absolventů ekonomických škol pro běžnou praxi týkající se hospodářské a ekonomické oblasti.

Z uvedených klíčových faktorů, které ovlivňují potřebnost realizace preventivních projektů, vyplývají cíle⁷¹ těchto projektů. Jedná se tedy především o zvyšování všeobecné a široké informovanosti, popularizování problematiky ke zvýšení zájmu o ni, cestou příkladů zvyšovat možnost preventivního působení, zvyšování znalostí manažerů při jejich rozhodování a kontrole, umění rozlišovat mezi skutkovými podstatami jednotlivých hospodářských trestných činů, poskytování komplexního přehledu o těchto trestných činech a naučit se vyhodnocovat možná rizika a reagovat na ně.

V souvislosti s uvedenými cíli preventivních projektů uvádí Častorál možné tematické bloky z této problematiky. Např. jde o⁷²:

- Pojem, specifika a vývojová stadia hospodářské kriminality
- Pachatel a trestná činnost, skutkové podstaty trestných činů
- Způsoby páčání hospodářské kriminality
- Ekonomická kriminality z pohledu řízení a správy
- Globalizace a ekonomická kriminalita
- Možnosti prevence a ochrany proti hospodářské kriminalitě
- Evropská unie v boji proti ekonomické kriminalitě

Pokud se tedy rozhodneme realizovat některý z preventivních projektů, je důležité nepodcenit přípravnou fázi. V rámci této přípravné fáze bychom neměli opomenout na vymezení rámcových podmínek a forem realizace projektu, kdy se řídíme především požadavky zadavatele. Dále je nutné stanovit si upřesnění profilu absolventa, upřesnění učebních plánů a učebních osnov, vytvoření studijních textů a učebních pomůcek. Nezbytné je také organizační zajištění forem výuky a personální zajištění, doporučuje se také vytvoření internetových stránek projektu. Dobré je určit akvizice účastníků, způsoby kontroly výuky a samozřejmě určit způsob a formu zakončení projektu a možnosti celkového vyhodnocení projektu. Jednotlivé tematické bloky je dobré realizovat v rámci přednášek či seminářů v kombinaci s aktivními prvky výuky. Bezpochyby nutností je, aby přípravu a celý projekt

⁷¹ ČASTORÁL, Zdeněk. *Ekonomická kriminalita: (z pohledu řízení a správy)*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2007, s. 87.

⁷² Tamtéž.

zajišťovali kvalitní vyučující, kteří se specializují právě na oblast hospodářské kriminality. Realizace těchto projektů bude mít pro cílové skupiny přínos především v získání nových poznatků a informací z oblasti této problematiky. Absolventi se budou lépe orientovat v příčinách vzniku hospodářské kriminality, blíže se seznámí s metodami postupu při jejím odhalování. Tak jako se zvýší informovanost absolventů těchto projektů, v přímé úměře se zvýší a podpoří prevence této kriminality.⁷³

6.2.1 Důležitost aktivních forem výuky

Jak již bylo výše zmíněno, vhodnou formou pro seznámení se s problematikou, v našem případě jde o hospodářskou kriminalitu, je forma přednášky a seminářů. Hlavní úkolem těchto klasických forem výuky je vzbudit u studentů zájem o tuto problematiku a aktivizovat je. Podle Častorála⁷⁴ se ale tyto klasické formy výuky se právě v případě problematiky hospodářské kriminality ukazují jako málo efektivní a nedostatečné. Především nezabezpečují efektivní formování tvůrčích schopností a umění využívat předcházející znalosti a zkušenosti k zvládnutí nových případů a tvůrčí řešení problémů z praxe. A právě při přípravě k ochraně proti hospodářské kriminalitě si své místo získává tzv. problémová výuka. Jedině u problémové výuky je možné tuto přípravu provádět na simulovaných situacích či modelových případech a studenti zapojují při řešení problémů svou aktivní činnost. Specifické znaky problémové výuky⁷⁵:

- jde o specifickou intelektuální činnost studenta ve smyslu osvojování si nových poznatků cestou řešení učebních problémů, tím se zabezpečuje hloubka a trvanlivost osvojených poznatků
- jedná se o nejefektivnější prostředek pro formování názorů
- propojení teoretických a praktických poznatků
- systematické a vysoce promyšlené využití kombinací různých forem samostatné práce studentů
- dynamičnost problémových situací, tzn. jedna situace plynule navazuje na druhou
- vysoká aktivita studentů

⁷³ ČASTORÁL, Zdeněk. *Ekonomická kriminalita: (z pohledu řízení a správy)*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2007, s. 87-88.

⁷⁴ Tamtéž str. 83.

⁷⁵ ČASTORÁL, Zdeněk. *Ekonomická kriminalita: (z pohledu řízení a správy)*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2007, s. 83.

- vytvoření nového účinného poměru indukce - dedukce

Rozdělení problémových metod uvádí ve své práci např. Bednaříková⁷⁶:

- Metody zaměřené na stimulaci nových nápadů a
- metody komplexního řešení problémů.

Metodou, která stimuluje tvorbu nových nápadů, je např. brainstorming. Tato metoda rozvíjí hodnotící myšlení a jejím základem je formulace nového problému. Mezi metody, které se zaměřují na komplexní řešení problémů, řadíme situační metodu neboli případovou studii a inscenační metodu. Smyslem situační metody je analýza konkrétní situace, o které účastníci diskutují, hledají různá řešení a následně se rozhodují pro jedno z nich. Tyto situace jsou zpracovávány na základě skutečných informací. Naproti tomu inscenační metoda je založena na hraní rolí. Při této metodě se procvičují reálné situace z praxe. Umožňuje účastníkům vcítit se do situace, kdy je jejich role reálná.⁷⁷

Ve spojení s problémovou výukou se nejčastěji setkáváme s pojmy učební problém, problémová situace, hypotézy atd. Nejčastější chybou bývá zaměňování učebních a vědeckých problémů. Tyto dvě kategorie ale mají řadu odlišných znaků. Jde např. o to, že oba plní různé funkce, mají různé praktické zařazení, odlišují se ve zdrojích vzniku problémových situací, liší se v procesu jejich formování, mají různé podmínky řešení, různé možnosti stanovení hypotéz a jejich dokazování a mají různé cíle a způsoby řešení. Vědecký problém vždy obsahuje nepoznané skutečnosti, obsah učebního problému neznají pouze studenti. Učební problém ani nemusí mít svůj ekvivalent v historii vědy. Učební problémy mají svou specifickou strukturu, která je přizpůsobena výukovým účelům.

Při formulování učebních problémů se lektoři musí řídit podle určitých pravidel. Formulace problému musí vytvářet skutečnou problémovou situaci a musí umožňovat studentům samostatné řešení. Problém musí být úzce spjat s učebním obsahem, který si má student osvojit. Lektor vždy musí vycházet z předcházejících znalostí a zkušeností studentů a na tyto navázat, jinak student nebude schopen problém pochopit a efektivně ho vyřešit. Sám učitel musí znát způsoby řešení problému, musí řídit činnost studenta a vést ho ke správnému řešení, tak aby ale zachoval samostatnou aktivitu studentů. Důležité také je, aby učební materiál, který mají studenti k dispozici, byl vhodně strukturován.

Při přípravě problémové vyučovací hodiny učitel nesmí zapomenout především na samotné organizování problémové situace, jasné vymezení problému, který má být studentem vyřešen.

⁷⁶ BEDNAŘÍKOVÁ, Iveta. *Kapitoly z andragogiky* 2. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006, s. 70.

⁷⁷ Tamtéž str. 70-73.

Velmi důležitá je motivace pro studenty, zvýšit jejich zájem a zainteresovanost. Vhodné je, pokud učitel výukový problém rozčlení na několik dílčích problémů a naznačí posloupnost jejich řešení. Postupné řešení těchto dílčích problémů může probíhat individuálně, ve skupinách nebo kolektivně. To vše nejlépe s okamžitou zpětnou vazbou a případnou opravou chyb.

Problémová situace, aby splňovala funkci skutečně cvičnou, musí být blízká realitě, nesmí být uměle vykonstruována a důležitým znakem, aby se jednalo o problémovou situaci, je jistý stupeň obtížnosti. Takto cvičná situace musí být v každém případě přehledná a srozumitelná pro účastníky, musí být brán ohled na dosavadní zkušenosti a znalosti účastníků. Také musí být zvládnutelná v čase, který má lektor k dispozici. Problémovou hodinu je možné organizovat jen na těch problémech, které lektor velmi dobře zná, rozumí jim a má k nim zpracovaný materiál z teoretické i praktické stránky⁷⁸.

⁷⁸ ČASTORÁL, Zdeněk. *Ekonomická kriminalita: (z pohledu řízení a správy)*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2007, s. 83-86.

Závěr

Tato bakalářská práce se zabývala problematikou hospodářské kriminality. Jak už bylo několikrát řečeno, jedná se o jev velmi nebezpečný, se kterým se v posledních dvaceti letech bohužel setkáváme čím dál častěji. Po roce 1989 docházelo k velkému rozvoji a k nárůstu nových forem podnikání. S tím ale souvisí i nárůst nových forem trestné činnosti v oblasti hospodářství a ekonomiky. Problém je také fakt, že pachatelé hospodářské kriminality jsou více sofistikovanější a vzdělanější, snadno a rychle se přizpůsobují novým podmínkám a naopak kontrolní úřady a orgány činné v trestním řízení takto flexibilní nejsou a pachatelé hospodářské kriminality jsou vždy o krok napřed. A právě intenzita a rozsah hospodářské kriminality zásadně ovlivňuje kvalitu života ve společnosti. Hospodářská kriminalita se tak řadí k faktorům, které velmi nepříznivým způsobem ovlivňují podnikání a tím i celý ekonomický systém státu. Hospodářská kriminalita způsobuje nejen značné škody materiální, ale také škody morální.

Právě z těchto důvodů je nutné s hospodářskou kriminalitou bojovat, hledat možnosti, jak omezit její narůstání a intenzitu. S hospodářskou kriminalitou bojují státy po celém světě, vzhledem ke globalizaci je ale tento boj velmi složitý. Důležitá je proto osvěta, spolupráce jednotlivých zemí a činnost různých organizací, které proti hospodářské kriminalitě bojují.

Cílem této práce bylo předložit čtenáři ucelený pohled na základní problematiku hospodářské kriminality. V práci se čtenář seznámil se základními pojmy, se třemi možnostmi pojetí hospodářské kriminality, dále se dověděl, jaké mohou být možné příčiny této trestné činnosti, s jakými formami a způsoby páčání hospodářské kriminality se může setkat a také byl obeznámen s problematikou prevence hospodářské kriminality, ve které jednu z nemalých rolí hraje využívání aktivních forem výuky. Z tohoto hlediska lze říci, že stanovené cíle bakalářské práce byly splněny.

Tato práce může být přínosem především pro osoby, které se o hospodářské kriminalitě chtějí dovědět více ať už z důvodů, že hospodářská kriminalita je stále aktuálnějším problémem, ale informovanost veřejnosti stále není dost vysoká, nebo že se s hospodářskou kriminalitou mohou setkat ve svém profesním životě (konkrétně např. ve veřejné správě, při podnikání, atd.).

Jak bylo již zmíněno, problematiku hospodářské kriminality nelze v práci takového rozsahu obsáhnout zcela komplexně. V práci není možné popsat jednotlivě hospodářské trestné činy, proto je práce koncipována více obecně. Jako velmi zajímavým tématem se mi pro další námět práce jeví prevence hospodářské kriminality, kdy by mohlo být zajímavé více

rozpracovat možnosti prevence a preventivních programů, případně navrhnout preventivní projekt zaměřený na hospodářskou kriminalitu.

Při zpracovávání práce jsem pracovala s odbornou literaturou, ale i internetovými zdroji. Při práci s odbornou literaturou jsem se velmi často setkávala s problémem, že literatura vycházela z trestního zákona z roku 1961 a nebyla tak aktuální. Dalším problémem také bylo, že jsem měla k dispozici jen velmi málo knih, které by o hospodářské kriminalitě pojednávali v komplexním hledisku. Většina publikací byla vždy zaměřena na konkrétní problematiku v rámci hospodářské kriminality.

Seznam použitých zkratk

TrZ - Trestní zákoník

PO - právnická osoba

FO - fyzická osoba

Sb. - Sbírka zákonů České republiky

ÚOKFK - Útvar pro odhalování korupce a finanční kriminality

Seznam grafů

Graf 1 Podíl jednotlivých typů hospodářské kriminality (v textu str. 35)

Graf 2 Způsob odhalení podvodu (v textu str. 39)

Graf 3 Četnost hodnocení rizik podvodů (v textu str. 42)

Seznam použité literatury a pramenů

Literatura:

- BEDNAŘÍKOVÁ, Iveta. *Kapitoly z andragogiky 2*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006, 80 s. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1193-8.
- ČASTORÁL, Zdeněk. *Ekonomická kriminalita: (z pohledu řízení a správy)*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2007, 183 s. ISBN 978-808-6754-833.
- FRYŠTÁK, Marek. *Hospodářská kriminalita z pohledu teorie a praxe*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2007, 205 s. ISBN 978-80-87071-18-2.
- CHMELÍK, Jan. *Pozornost, úplatek a korupce*. Praha: Linde, 2003, 222 s. ISBN 80-720-1434-X.
- CHMELÍK, Jan, Pavel HÁJEK a Stanislav NEČAS. *Úvod do hospodářské kriminality*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005, 167 s. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 80-868-9813-X.
- KUČHTA, Josef, Jaroslav FENYK, Marek FRYŠTÁK a Věra KALVODOVÁ. *Hospodářská trestná činnost: multimediální učební text*. 2., dopl. vyd. Brno: Masarykova universita, 2010, 103 s. Multimediální učební text, č. 57. ISBN 978-802-1051-553.
- *Organizovaný zločin a jeho možné projevy ve finančním sektoru ekonomiky: dílčí závěrečná studie úkolu "Výzkum organizovaného zločinu v České republice II"*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1999, 92 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-860-0869-X.
- RUŽIČ, Dušan. *Vývoj hospodářské kriminality v letech 2003-2008 a její legislativní úprava v České republice včetně porovnání s právní úpravou ve Slovenské republice: (monografie)*. 1. vyd. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2009, 130 s. ISBN 978-80-7314-199-8.
- ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010. ISBN 978-80-7400-178-9 (sv. 2).
- ŠÁMAL, Pavel, F. PŮRY, A. SOTOLÁŘ, I. ŠTENGLOVÁ. *Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2001, 776 s. ISBN 80-717-9493-7.

Internetové zdroje:

- Celosvětový průzkum hospodářské kriminality pro Českou republiku. *PricewaterhouseCoopers* [online]. 2011-2012 [cit. 2012-03-20]. Dostupné z: http://www.pwc.com/cz/en/hospodarskakriminalita/assets/Crime_survey_CR_czech_ele.pdf
- Doporučení výboru ministrů Rady Evropy č. R (81) 12. *COUNCIL OF EUROPE COMMITTEE OF MINISTERS* [online]. [cit. 2012-02-23]. Dostupné z: [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/general/R\(81\)12%20on%20economic%20crime_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/general/R(81)12%20on%20economic%20crime_EN.pdf)
- Trestní zákoník [online]. [cit. 2012-02-23] Dostupné z <http://trestnizakonik.cz/>
- Útvar odhalování korupce a finanční kriminality SKPV. *Policie České republiky* [online]. 2010 [cit. 2012-03-20]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/uokfk-skp-v-utvar-odhalovani-korupce-a-financni-kriminality-skp.aspx>
- Výzkum ekonomické kriminality. *INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI V PRAZE* [online]. 2004 [cit. 2012-03-05]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/308.pdf>

Anotace

Jméno a příjmení:	Eva Dlabajová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D
Rok obhajoby:	2012

Název práce:	Hospodářská kriminalita - její příčiny, projevy a prevence
Název v angličtině:	Economic crime - its causes, symptoms and prevention
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá problematikou hospodářské kriminality. Definuje jednotlivé základní pojmy a představuje problematiku hospodářské kriminality z hlediska trestněprávního, kriminalistického a kriminologického. Dále se zaměřuje na prevenci a preventivní projekty týkající se hospodářské kriminality.
Klíčová slova:	Hospodářská kriminalita, ekonomická kriminalita, finanční kriminalita, hospodářský trestný čin, praní špinavých peněz, korupce, osobnost pachatele, prevence.
Anotace v angličtině:	This thesis deals with economic crime. Defines the basic concepts and introduces the issue of crime in terms of criminal law, criminology and forensic. It then focuses on prevention and preventive projects on economic crime.
Klíčová slova v angličtině:	Economic crime, financial crime, money laundering, corruption, personality offender, preventive.
Přílohy vázané v práci:	0
Rozsah práce:	52 stran
Jazyk práce:	český jazyk